

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma: Změny v trestním právu v období první ČSR

Zpracovala: Sandra Bartošová

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Vendulka Valentová

Plzeň

2014

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Změny v trestním právu v období první ČSR zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány a jsou uvedeny a řádně očíslovány v seznamech použitých pramenů a literatury.“

V Damnově dne 24.3.2014

.....
Sandra Bartošová

Poděkování

Tímto velmi děkuji JUDr. Mgr. Vendulce Valentové za odborné vedení mé diplomové práce, věcné připomínky a laskavý přístup.

Obsah

Úvod	7
Historie trestního práva na našem území do 19. století.....	8
Osvícenecké trestní zákoníky	13
Trestní právo za Marie Terezie	13
Trestní právo za Josefa II.	15
Trestní právo v českých zemích v 19. století	18
Zákon o zločinech těžkých a přestupcích policejních	18
Trestní právo procesní	19
Trestní právo hmotné	23
Pokusy o novelizaci trestního zákoníku před sklonkem monarchie	28
Trestní právo v období 1. republiky	30
Trestní právo hmotné	32
Recepce a unifikační snahy v trestním právu hmotném.....	32
Vedlejší trestní zákony	33
Zákon na ochranu republiky.....	36
Zákon na ochranu cti	41
Vojenské trestní právo hmotné.....	43
Trestní právo procesní.....	44
Aktualizace trestních zákoníků v letech 1918 – 1938.....	51
Profesorská osnova - přípravná osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového	53

Osнова trestního řádu z roku 1929	56
Úřednická osnova trestního zákona z roku 1937	57
Závěr.....	59
Reference.....	62
Resumé	71

Úvod

Diplomová práce si klade za cíl analyzovat přerod trestního práva, které bylo, po vzniku tzv. 1. republiky, převzato z Rakouska - Uherska a zjistit v jakém rozsahu a v kterých oblastech došlo ke změnám v trestním právu a to od vzniku samostatného státu až do roku 1938, kdy byla provedena invaze nacistů do ČSR.

Pro základní pochopení se v úvodní kapitole věnuji zběžnému přehledu vývoje trestního práva na našem území. Je potřeba začít od období, kdy ještě nebyla společnost formována do státních uskupení a postupně se dopracovat až do 19. století. V tomto století dochází k formování základů právních předpisů a norem, které později použije právě Československá republika po svém založení v roce 1918.

Těmto předpisům z období 19. století je věnována následující kapitola. Základními právními normami z tohoto období byl zákon č. 117/1852 ř. z. zabývající se především trestním právem hmotným a trestní řád č. 119/1853 ř. z. K základnímu pochopení důležitosti těchto předpisů mohu jen dodat, že byly zrušeny až předpisem č. 89/1950 Sb.

Předcházející kapitoly budou jakýmsi úvodem do problematiky tématu této DP. Závěrečná část se tedy již bude plně věnovat období meziválečného Československa. Půjde především o porovnání novel trestních kodexů s původními předlohami. Důležité bude také zmínit tzv. vedlejší trestní zákony, které při pohledu v souvislostech s tehdejším politickým děním nakonec dávají smysl. Nedílnou součástí této kapitoly musí být také zaznamenání snahy o vytvoření nových, komplexních trestních předpisů.

V současné době panují o 1. republice ve společnosti až glorifikované vize. Především poslední část mé práce se pokusí poodhalit, že ne vše bylo tak růžové, jak si lidé v současnosti myslí. Sice to nebude z hlediska ekonomického, které je v současné době světové hospodářské recese velmi aktuální, ale z hlediska trestního práva. Může se zdát, že zde není žádné společné vodítko. Opak je pravdou a to se pokusím v závěru své práce vysvětlit. Základní otázkou tedy bude, proč se prvorepublikovému trestnímu právu nevěnovalo v meziválečném období dostatečné pozornosti z hlediska novelizací, doplňování nebo dokonce unifikace.

Historie trestního práva na našem území do 19. století

Prvotní počátky trestního práva lze spatřovat již v rodově organizované společnosti. Tedy v takové společnosti, ve které měli hlavní slovo nejstarší a nejzkušenější muži v rodě. V těchto dobách nemohla být řeč o skutečné právní ochraně v podobě, jakou ji známe dnes, vztaženou ať již na jednotlivce nebo na rod jako takový. Psané zákony v té době také prakticky neexistovaly a vše se řídilo tzv. právními obyčeji předávanými ústně nebo „zvykově“ mezi generacemi. V té době však z hlediska trestního práva panovalo to, co nechal písemně zachytit mezopotámský král Chamurappi v 18. st. př. n. l. ve svém zákoníku. Šlo tedy o zásadu „oko za oko, zub za zub“. Jako všeříkající příklad lze uvést tzv. krevní mstu. Šlo o jakousi povinnost při vraždě příslušníka rodu. Poškozený rod (1) měl povinnost smrt svého příslušníka pomstít a od pachatelovy rodiny se čekalo, že tuto mstu bude respektovat.

V té době bylo prakticky jedno, jestli jde o náboženské, morální či právní normy a zásady. Nicméně přesto se tyto obyčeje přežívaly a transformovaly se do středověké společnosti. A s tím jak vznikaly státy s větším počtem lidí žijících pospolu, vzrostla i potřeba vztahy mezi jednotlivými příslušníky státu korigovat na vyšší úrovni než jen obyčejové. V té době měla dominantní úlohu ve státu církev, ne nadarmo se říkalo: „Z vůle Boží král“. Ne jinak tomu bylo i v oblasti právní. Církev však vyžadovala především dodržování mravních zásad a přišla i s velmi důmyslným a propracovaným systémem trestů při jejich nedodržování. Informací o tom, jak to bylo za vlády Přemyslovců je opravdu málo, nicméně má se za to, že knížata vyhlášovala zákony ústně, dodržování bylo založeno na tradici (2). Šlo o zákony, které byly aplikovány výhradně v zájmu státu a šlechty. Hodnocení pachatele tak probíhalo velmi odlišně a stejné to bylo i při hodnocení jednotlivých deliktů. Rozhodující bylo především společenské postavení pachatele. V té době bylo právo primárně zaměřeno na majetek, docházelo k prosazování svépomoci. Vražda či zabití člověka však byla stále stranou veřejného zájmu (3).

Rozvoj trestního práva nastal až v době stavovské monarchie, u nás tedy až ve 12. století. Trestní právo převzalo jisté starší trestněprávní normy a vytvořilo i nové. Do popředí se dostávají normy chránící feudální stát, církev a náboženství, právní řád a státní aparát. Stát začíná zavádět vrchnostenské soudnictví nad poddanými. Nicméně šlo především o výnosný obchod nebo pomstu. Soudnictví v té době postrádalo tzv. výchovný efekt a stát z něho měl mít především příjem ve formě majetku.

V době vlády Lucemburků na našem území konečně dochází k zakotvení některých trestněprávních termínů. Ve 13. a 14. století jsou tak známy přečiny a provinění, které přímo ohrožovaly život, zdraví, čest a důstojnost člověka. Připojily se tedy již ke známým přečinům z minulé doby, jako například přečiny proti osobě panovníka, feudálnímu vlastnictví, bezpečnosti státu nebo katolické církvi (4). Tento fakt vedl k posílení státu jako takového. Velký význam to mělo při upevňování královské moci a docházelo k zvýšení veřejného zájmu v oblasti trestního práva. V té době však stále převládal soukromožalobní charakter (5). Přesto, že došlo k určitému posílení státu v oblasti trestního práva jako ochránce veřejného práva, byla většina procesů vyvolána na základě soukromé iniciativy. Při tomto typu procesu tak stále nešlo o subjektivní stránku provinění. Pro určení výše trestu byl rozhodující výsledek konání pachatele. Nikoho v té době nezajímalo, zda jednal v afektu nebo úkladně, či to byla jen souhra okolností = náhoda. K tomuto pokroku v oblasti trestního práva vede ještě dlouhá cesta.

Vzestup Českých zemí srazila tzv. Husitská revoluce. A to nejen v oblasti politického a ekonomického významu v tehdejší Evropě. Husitské hnutí se pokusilo nastolit jakousi rovnost všech pachatelů. Nicméně husitské hnutí se v Českých zemích neudrželo, a tak i tato rovnost upadla v zapomnění. Feudální justice se tedy vrací k rozdílnému postavení pachatele před zákonem. Toto postavení pachatele bylo patrné ve všech oblastech práva. Ať již šlo o právo hmotné nebo procesní. Tato nejednotnost byla však praktikována i uvnitř společenských vrstev a stavů. Husitská revoluce však na našem území snížila právní vědomí na minimum. V reálu zde panovala neposlušnost poddaných vůči vrchnostem. Situace vyvrcholila dosazením Habsburků na trůn Zemí Koruny české a tím pádem i příchod stavovské monarchie.

Právě husitské hnutí mělo obrovský vliv na stavovské právo. Mezi další důležité faktory patřily také nesváry mezi jednotlivými feudály, ale i mezi poddanými a feudály a v neposlední řadě i mezi stavy a panovníkem. Všechny tyto negativní faktory znamenaly pro kodifikaci trestního práva obrovský problém. Dalším výrazným faktorem byla v té době všudypřítomná církev. Po husitských válkách se navíc objevuje druhá církev, bratrská. Tento fakt již tak zamotané vztahy ještě více zneřehlednil a ovlivnil nejen trestní právo jako takové, ale i celý stavovský právní řád.

V tomto období dochází k plnému rozvinutí trestního práva. Dochází k faktické formulaci skutkových podstat trestných činů, tedy ke kodifikaci deliktů. Přečiny se začaly dělit do skupin (6). Mezi tyto skupiny patřily delikty, co směřovaly proti životu, zdraví a cti; delikty

proti víře, delikty proti státu, delikty proti mravnosti a delikty majetkové. Dalším příspěvkem stavovské společnosti do trestního práva bylo rozlišování přitěžujících a polehčujících okolností (7). Dochází tak i k případům, kdy jednání jinak trestané nebylo trestáno. Později známo jako nutná obrana. Definici nutné obrany tak, jak jí známe ze současnosti definoval na konci 15. století Viktorin Kornel ze Všehrd (8). Později byla převzata i Pavlem Kristiánem z Koldína při tvorbě tzv. Koldínova zákoníku (9). Tento zákoník byl především kodifikací městského práva a na svou dobu se vyznačoval výbornou formulací v českém jazyce a jeho ustanovení byla sestavena do přehledného systému. Zákoník pozbyl v českých zemích platnosti až v roce 1811, kdy byl nahrazen Všeobecným zákoníkem občanským (10).

Feudální trestní právo samozřejmě nemohlo fungovat bez trestů, nicméně ani zde nefungoval ucelený systém. Již zmiňovaný Pavel Kristián z Koldína uvádí ve svém rukopise rozdělení na pět skupin: ztráta cti, vypovězení, vězení - dočasné nebo doživotní, pokuty a trest smrti (11). Navíc stále panuje přesvědčení, že uložené tresty nemají mít nápravný charakter. Jedinou výjimkou se mohly jevit tresty, kdy bylo nutno zaplatit pokutu nebo vykonávat prospěšné práce. Dochází také k zakotvení deliktů proti ideologickým základům feudálního státu, státnímu zřízení a jeho představitelům. Trestní ochrana panovnické moci dosahuje v době stavovské svého vyvrcholení zákonodárným zakotvením trestního stíhání deliktu urážky v Zemském zřízení v r. 1549 (12). Došlo k zakotvení deliktu „*crimen lese majestatis*“. Tento delikt se objevuje i v právu městském, kde je formulován pod výrazným vlivem římského práva (13). Nejvyšším a celkem rozšířeným trestem této doby byl trest smrti. Velmi názorným příkladem, jakým způsobem probíhalo souzení, které končilo nejvyšším trestem, jsou události pobělohorské. Tyto události vyvrcholily popravou 27 českých pánů na Staroměstském náměstí.

U této události bych se ráda pozastavila a ukázala, jak v té době probíhal trestní proces. Po zadržení 61 osob jim bylo soudním tribunálem sdělena obvinění - vymáhání Majestátu, poskytnutí peněz a verbování žoldnéřů stavovské armády, vyhazování místodržících z oken, obsazení hradu, vyhnání jezuitů, kupování statků konfiskovaných katolické církvi, vydávání hanlivých spisů, pobuřování obecného lidu a zločin urážky královského majestátu. Jak je patrné, tak to byla velmi závažná obvinění. Zajímavé na tomto procesu bylo, že se neřídil platným zemským právem, ale císařskými směrnicemi. Navíc zde byla podmínka, že senát nesměl dát slovo obhajobě. Bylo tedy jasné, kam tento proces dospěje. Ke smrti bylo nakonec odsouzeno 27 mužů, 3 byli vyhnáni do Toskánska a Neapole. Trest byl vykonán 21. června 1621 na Staroměstském náměstí. Toto však byla pouze špička ledovce. Císař také jmenoval

tzv. Českou konfiskační komisí, která měla za úkol potrestat každého, o kom se dozvěděla, že během povstání zastával nějaký úřad vojenský, zemský, dvorský, městský nebo radní. Trestem bylo zabavení majetku nebo alespoň peněžitá pokuta. Opět zde při dokazování nevinny platila přísná pravidla, podle kterých byla prakticky nemožná, při vznesení obvinění, obhajoba. Tímto extrémním příkladem z našich dějin jsem chtěla ukázat, jakým způsobem tehdejší trestní právo fungovalo a jak si ho vládnoucí feudál dokázal ohnout tak, aby dosáhl svých výsledků.

Trochu jsem odbočila od používaných trestů, a tak se k nim teď vrátím. Poměrně běžné byly i tresty tělesné. Docházelo k zmrzačování, bití a mrskání. Další možností bylo i tzv. pranýřování nebo prohlášení za psance či omezení osobních práv pachatele. Pokud došlo k odsouzení s trestem s odnětí svobody, pak byl vykonáván ve vězení. Jak již bylo uvedeno, v této době se stále příliš nehledělo na výchovnou funkci trestů, proto měli bohatí možnost se vykoupit nebo dosáhnout omilostnění „úplatkem“. Z tohoto důvodu docházelo k poklesu významu soudců a jejich autority a rozsudků a jak již bylo řečeno, docházelo k užívání trestů ve prospěch vládnoucích vrstev.

Až do 16. století bylo potrestání pachatele především soukromou záležitostí příbuzných poškozeného, v tomto století však dochází ke snaze toto zvrátit. V zemském právu se do té doby objevila řada reziduí krevní msty, o které byla řeč v úvodu této kapitoly. Docházelo však ke snaze o její překonání ve formě přísnějších postihů takovýchto deliktů. U deliktů proti zdraví a životu však stále do té doby platila soukromá iniciativa poškozeného. Z tohoto důvodu bylo hlavním účelem soudního řízení náhrada škody poškozeným a pak teprve potrestání pachatele. Toto nazírání má prapůvod v právu římském a objevovalo se nejen v právu zemském, ale především v právu městském. Dalším přínosem stavovského práva bylo určitě i to, že začalo rozlišovat mezi vraždou a zabitím.

Následující období, období feudálního absolutismu, bylo v oblasti trestního práva velmi silně ovlivněno stavovským trestním právem. Již od roku 1579 platil v Českých zemích Koldínův zákoník, který upravoval především městské právo. Trestní právo bylo dále obsaženo v Obnoveném zřízení zemském, českém i moravském. České začalo platit 10. 5. 1627 a Moravské 10. 5. 1628. Obé bylo vydáno tzv. oktrojováním Ferdinandem II. Tímto byl dokonán nástup feudálního absolutismu a znamenalo to také fakticky konec jakékoliv politické nezávislosti Čech a Moravy. Z pohledu trestního práva došlo k několika významným změnám. Delikty politické povahy byly trestány smrtí, konfiskací majetku a ztrátou cti. Mezi

takovéto delikty patřila urážka panovníka, vytváření opozice proti němu, svolání sněmu bez jeho souhlasu, neoznámení příprav povstání, vzpoura nebo neposkytnutí pomoci. V trestním právu procesním se objevuje zásada oficiality neboli zásada, která ukládá orgánům činných v trestním řízení postupovat v řízení z úřední povinnosti, a to co nejrychleji a s plným šetřením zaručených práv a základních svobod. Další významnou změnou byla forma slyšení, z ústního a veřejného se stalo písemné a tajné. Navíc zavádí tzv. inkviziční řízení. To znamená, že soud nebo jeho část je aktivně zapojena do vyhledávání důkazů případu. Dochází také k zákazu souzení na základě obyčejů nebo úvahy soudce. Naopak podpůrným pramenem se stává právo městské a římské. Doplnění se Obnovené zřízení zemské dočkalo v roce 1640 (resp. 1650). K původnímu znění byly z důvodu jeho strohosti připojeny tzv. Novely a Deklaratoria. Tento „dodatek“ obsahoval například přesné stanovení počtu advokátů a prokurátorů a byla omezena dosavadní volnost v přístupu k těmto úřadům. Deklaratoria poté povolovala zákonodárnou iniciativu sněmu, při předběžném souhlasu panovníka či jeho zástupce.

Roku 1707 pak vychází v Čechách v platnost trestní zákoník Josefa I., tzv. Hrdelní řád. Oficiální název zněl Nové útrpné a hrdelní právo pro Království české, Markrabství moravské a Knížecí slezské. Tzv. Josefina se stala prvním specializovaným trestním zákoníkem s místní působností na všechny tři Země Koruny české. Překladačem tohoto zákoníku do češtiny se stal Kašpar Jan Kupec z Bílenberka a došlo tak ke sjednocení roztržštěných pramenů trestního práva. Do té doby byly u soudu používány především postupy z Hrdelního soudního řádu Karla V., Obnoveného zřízení zemského a Deklaratoria a Novely. Tento právní předpis svůj obsah čerpal především z Hrdelního řádu pro Dolní Rakousy a řešil jak materiální, tak i procesní normy. U stanovení trestu je zde stále patrný především princip odstrašení. Šlo tedy o to, aby byl pachatel, případně společnost, co nejvíce zastrašeny a trest tedy příliš nerespektoval závažnost provinění. Další předosvíceneckým rysem tohoto zákoníku byly i stále přetrvávající skutkové podstaty pro čarodějnictví. K trestání pomocí tortury byl také připojen podrobný popis jejího procesního použití. Trestní proces téhle doby se stále vyznačoval tajným přípravným a nalézacím řízením, naopak výkon rozhodnutí se stal jakousi veřejnou divadelní hrou, musím podotknout, že značně sadistickou (14).

Tímto bych ukončila stručnější část historie trestního práva na našem území do vzniku samostatného Československa. Tato část měla být něco jako uvození do problematiky vývoje trestního práva a právě navazující kapitola, která se bude věnovat osvíceneckému trestnímu právu, již půjde více do hloubky, protože má jistý přesah až do zákonů z 19. století, ze kterých později vznikají i právní normy nového československého státu.

Osvícenecké trestní zákoníky

V následující kapitole se budu věnovat právě trestnímu právu v době osvícenství. K nástupu osvícenství dochází v 18. století a důvodem je to, že docházelo k rozkladu politického i hospodářského řádu absolutistické monarchie a do popředí se pomalu začínají dostávat i potřeby obyčejných lidí. Společnost požaduje rovnost před zákonem a osvobození od feudálních privilegií. Právě tyto požadavky vedly i ke změnám v trestním právu.

V 18. století se k vládě v Zemích Koruny české dostávají dva osvícenští panovníci, Marie Terezie a její syn Josef II. Právě oni dva se zasloužili o kodifikaci tehdejšího trestního práva, které stavělo na právní soustavě stavovské, nicméně přizpůsobené absolutistickému státu. Před provedením kodifikace v oblasti městského práva stále platí Koldínův zákoník a trestní právo definuje v Čechách a na Moravě Obnovené zřízení zemské.

Trestní právo za Marie Terezie

V roce 1768 vydává Marie Terezie Constitutio Criminalis Theresiana (15), zkráceně též nazývaný Tereziána nebo hrdelní řád. Obsahově navazuje na Trestní zákoník Josefa I., o kterém jsem již psala v předchozí kapitole a navazuje na Constitutio Criminalis Ferninandea z roku 1656. Oba zákoníky byly chápány jako velmi kruté a již ve své době zaostalé a poplatné feudálním přežitkům. Bohužel, i díky zdlouhavé tvorbě Tereziány se i tento zákoník ihned po vydání stává zastaralým. Díky Tereziáně nicméně dochází ke sjednocení trestního práva ve všech zemích monarchie, tento předpis zároveň ruší všechny starší právní normy. Do té doby totiž v různých zemích monarchie platily různé trestní zákoníky. Zákoník byl rozdělen do dvou částí, na procesní a hmotné právo, a dohromady měl 104 článků, které se dále dělily do paragrafů.

První část, Díl první o hrdelním pokračování, definoval obecné delikty a pojednával o trestech. Zároveň se zde objevuje i část pojednávající o polehčujících a přitěžujících okolnostech. Co se týče oboru hmotného práva trestního, došlo v tomto předpise oproti předpisům předchozím jen k velmi nepatrným úpravám. Naopak velmi výrazná změna se udála v trestním řízení, o tom však později. Druhá část, Díl druhý o hrdelních přečiněních obzvláště a jejich trestech, jsou popsány skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Součástí tohoto zákoníku byly i přílohy, které i nadále podávaly vizuální návod, jak postupovat při tortuře a také obsahovaly formuláře pro sestavení rozsudku.

O systému tortury jsem se v minulé části své práce nezmínila, a tak ji pro zajímavost ještě rozvedu. Lze ji také označit za Právo útrpné, které se vyznačovalo mučením v rámci právně vymezeného schématu během vyšetřování a výslechu. Je jasné, že pokud byla tortura součástí zákoníku, byla považována za naprosto legitimní způsob, jak dosáhnout přiznání obviněného. Toto přiznání bylo pak považováno za korunu důkazů. Útrpné právo mělo právě díky této příloze jasná pravidla a bylo rozděleno do několika stupňů, které byly jasně technicky popsány a byla stanovena i doba mučení. Rozdělení do stupňů bylo následující: 1. stupeň - palečnice; 2. stupeň - šněrování rukou; 3. stupeň - španělské boty; 4. stupeň - natažení těla na skřípec/žebřík; 5. stupeň - pálení těla na žebříku. Jakkoliv bylo toto právo kruté, dokázalo respektovat společenské postavení obžalovaných. Mučení nebyli například šlechtici, duševně choří, nedospělí do 14 let, těhotné ženy a těžce nemocní a staří. Pokud se obviněný provinil deliktem, za který mu hrozil až trest smrti, nesmělo být mučení horší než trest samotný. Útrpné právo bylo v Čechách a na Moravě zakázáno roku 1776.

Dalším velmi důležitým bodem je zavedení presumpce viny. Obžalovaný se musel obhájit sám a bez pomoci obhájce. To znamená, že veškerá tíha dokazování, že je neviný padala právě na obžalovaného samotného. Tato presumpce pak jasně vyjadřuje to, že pokud obžalovaný nedokázal svou nevinu, pak byl odsouzen. Pokud šlo o soud, stále zde fungovala inkviziční zásada, neboli sjednocení osoby soudce žalobce a obhájce do jedné osoby. Tento zákoník pak dále pokračuje v zásadě oficiality, která byla zavedena již v Obnoveném zřízení zemském. Důsledkem tohoto zavedení bylo i to, že již jednou uzavřený případ se nesměl znovu otevřít.

Ačkoliv již šlo o zákoník vydaný osvíceneckou panovnicí, tak v oblasti trestů stále nepřinesl posun od deterrence k prevenci. Nicméně alespoň došlo k rozdělení na zločiny veřejné, soukromé a smíšené. Stále se lpělo na nutnosti potrestání pachatele za účelem pomstít škodu způsobenou jednotlivci nebo společností. Potrestání mělo charakter msty na odsouzeném. A ani o respektování úměrnosti mezi proviněním resp. společenskou nebezpečností tohoto provinění a trestem, který odsouzeného stihnul. Docházelo tedy k tomu, že tresty byly symbolické, odstrašující a kruté. Nejtěžší delikty jako ty proti Bohu, svatým, náboženství, panovníkovi a společenskému řádu nebo za pohlavní styk se zvířetem byly ohodnoceny trestem smrti. Delikty byly nadřazeny deliktům proti soukromým zájmům či osobám. Tyto tresty byly velmi krutým způsobem prováděny. Mezi možnostmi smrti oběšením, dekapitací, čtvrcením, upalováním nebo zahrabáním za živa se jen těžko hledá „důstojná“ cesta odchodu ze světa.

Dalším problémem tohoto "osvícenského" trestního zákoníku bylo opominutí zásady „nullum crimen sine lege“. Tedy pravidlo, že bez zákona neexistuje žádný trestný čin. Toto opomenutí mělo za následek, že docházelo ke stíhání jednání, která nebyla v zákoně uvedena, ale byla pro svou společenskou nebezpečnost riziková. To vedlo k dalšímu nešvaru tohoto právního řádu, libovůle soudců. Vynechání pravidla „nullum crimen sine lege“ vedlo k velkému prostoru právě pro tuto libovůli. Naštěstí došlo v článku 104 k úpravě u případů, ve kterých rozhodoval stejný soudce častěji delikt stejného druhu, který byl považován za společensky závažný a neměl oporu v Tereziáně, potom byl tento soudce povinen obrátit se na nadřízené instance. Tyto měly následně posoudit způsob řešení konkrétní věci. Mělo dojít k využití zkušeností v rámci „de lege ferenda“ = podle budoucího zákona. Toto postoupení případu soudům vyšší instance došlo k částečnému umírnění vlivu jednotlivých soudců.

Jak je z uvedeného patrné, tento trestní řád toho s osvícenstvím neměl moc společného a byl zanedlouho od jeho vzniku, v roce 1787, nahrazen moderním trestním zákoníkem Josefa II. Tomuto zákoníku se pak budu věnovat podrobněji v další části této kapitoly.

Trestní právo za Josefa II.

Jak již bylo uvedeno, tak roku 1787 dochází k vydání nového trestního zákoníku, za kterým stojí Josef II., syn Marie Terezie. Tento zákoník nesl název Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně a znamenal přelom ve vývoji trestního práva na našem území. Právní řád vyšel samozřejmě v němčině, o překlad do českého jazyka se postaral Josef Valentin Zlobický, forma byla stručná, úplná a technicky dokonalá.

Trestní zákoník obsahově vycházel ze spisu Ceasara Beccaria „O Zločinech a trestech (16)“ z roku 1774, spisů Josepha Sonnenfelse a z osvícenské filozofie. Nejvíce byl asi ovlivněný právě dílem „O zločinech a trestech“, ve kterém se Beccaria zamýšlí nad trestem. Základem teorie trestu a penologie vůbec byla teorie společenské smlouvy. Beccaria na ní vysvětluje nutnost posunu významu trestu jako odplaty, k trestu, který bude mít charakter výchovný, odstrašující a ochranný. Teorie společenské smlouvy je založena na zřeknutí se jistých občanských svobod, aby občan mohl v bezpečí užívat ty ostatní. To znamená, že občan vlastně předem souhlasí s potrestáním, pokud smlouvu poruší, nicméně vylučuje se trest smrti. Tento trest by naopak měl být přiměřený, jistý a rychlý, nikoliv nepřiměřeně tvrdý. Beccaria také odmítl přísahy a mučení a pro stanovení trestu se držel racionalistické zásady.

Josefínský zákoník měl dvě části. První s názvem „O proviněních a trestech hrdelních“, která měla 7 kapitol a 184 paragrafů. Druhá pak nesla název „O proviněních a trestech politických“, která měla 3 kapitoly a 82 paragrafů. Z tohoto rozdělení je jasně patrné, že tento zákoník začal oddělovat přečiny např. s újmou na zdraví nebo zabitím, či krádeží od politických zločinů jako byla například vlastizrada. S tím souvisí i zásada úměrnosti. Jak jsem již uvedla, tento trestní zákoník byl v době svého vzniku moderní a právě zavedení zásady úměrnosti k tomu nemalou mírou přispělo. Jde o zvážení míry společenské nebezpečnosti spáchaného trestního činu a trestu, který měl za takovýto čin následovat. Tento trest však již neměl mít povahu pomsty, ale mělo díky němu dojít k převýchově pachatele.

Docházelo tak k opouštění formy feudálních trestů a krutých zákroků na těle odsouzeného. Nicméně ani ponechané tresty nebyly v porovnání se současnými nic, co by chtěl člověk zažít na vlastní kůži. Mezi tresty zůstalo např. vypalování cejchů, trest bití nebo praní. Josef II. také v tomto svém zákoníku ruší trest smrti. Ten byl přípustný pouze během vyhlášení stanného práva. Ačkoliv bylo toto rozhodnutí značně pokrokové, nevydrželo dlouho. Po smrti Josefa II. v roce 1795 byl trest smrti opět zaveden a to jako trest v případě odsouzení za velezradu nebo pokusu o ní.

Dalším nešvarem, který díky vydání této moderní právní normy vymizel, bylo trestání podle volné úvahy soudců a analogií. To mělo souvislost i s prvním oficiálním zavedením zásady „nullum crimen sine lege“, nebo-li není zločinu bez zákona a také zásady „nulla poena sine lege“, není trestu bez zákona; na našem území. V zákoně byl tedy uveden úplný výčet kriminálních deliktů, a to jak politických (správních přestupků), tak kriminálních. Zásada úměrnosti pak zaručovala, že přestupek a zločin se rozlišoval dle společenské nebezpečnosti. K posouzení této nebezpečnosti zákoník pamatoval i na polehčující a přitěžující okolnosti, tyto byly samozřejmě uvedeny výčtem v zákoně.

Dalšími novinkami tohoto zákoníku bylo stanovení zániku trestnosti a trestnost pokusu. Zánik trestnosti znamená, že trestnost činu, který byl v době svého spáchání trestným činem, zanikne. Josefínský trestní řád tak definuje i tyto okolnosti. Po jejich splnění tak zaniká vztah mezi státem a pachatelem trestného činu, vůči kterému již nemohou být nadále vyvozovány důsledky spojené s jeho spácháním. Co se týká trestnosti pokusu, tak dochází k zakotvení definice skutkové podstaty a postihu takovéhoho jednání např. při pokusu o vraždu apod.

Tato trestní norma nejen zaváděla novinky, ale zároveň i rušila nebo záměrně vynechávala ze svého obsahu určité trestné činy, které se objevovaly v předchozích trestních předpisech. Jednou z věcí, která již nebyla trestným činem, ale přesunula se do oblasti přestupků, bylo rušení náboženství. Dochází také k zavedení soukromožalobním deliktů, mezi které se řadí např. manželská nevěra. Při stíhání takovýchto trestných činů přísluší iniciativa k zahájení trestního řízení i jeho vedení tomu, kdo jimi byl postížen.

Ačkoliv byl Všeobecný zákoník o zločinech a trestech ve své době moderním právním předpisem, byly mu vytýkány některé skutečnosti. Tou největší byly příliš kruté tresty, kterými byly delikty trestány. Mezi obvyklé tresty patřily kruté galeje nebo výkon trestu v žaláři, kde musel odsouzený pobývat s okovy na rukou a na nohou. I přes tyto nedostatky se Josefínský trestní řád stal předlohou pro Trestní zákoník z roku 1803, kterému se ve větší míře budu věnovat v následující kapitole.

V souvislosti s Všeobecným zákoníkem o zločinech a trestech je nutno zmínit ještě Obecný soudní řád kriminální z roku 1788. Tento řád byl procesně právní částí josefínské kodifikace a zrušil procesní pravidla z Tereziány. Inkviziční proces nebyl zrušen, ale ještě důsledněji vyžadován. S tím souvisí i tajnost tohoto procesu s písemným vedením postupu při procesu. Soudní jednání bylo zproštěno přítomnosti laiků a trestní soud musel být složen výlučně z právníků. Velmi důležité bylo také pravidlo o usvědčení obžalovaného pouze nepřímými důkazy. Pokud se tak stalo právě na základě nepřímých důkazů, pak nemohl být odsouzený potrestán v plném rozsahu trestu. Jednou z věcí, kterou tento řád ruší, je také očišťovací přísaha a zavádí tresty za neposlušnost u soudu, zřejmou lež nebo odmítnutí odpovídat. Na závěr zmíním asi největší pokrok, který svým vydáním tento řád získal. Šlo o zrušení využívání práva útrpného neboli tortury (17). Z tohoto důvodu na něj, stejně jako na Všeobecný zákoník o zločinech a trestech, navazuje Trestní zákoník z roku 1803.

Trestní právo v českých zemích v 19. století

V této kapitole se pokusím přiblížit spisy týkající se trestního práva, které platily na našem území v 19. století a měly právní přesah i do norem, které byly platné v pozdější ČSR mezi lety 1918 - 1938. Začnu zákonem O zločinech a těžkých přestupcích policejních z roku 1803, který jsem již zmínila v předchozí kapitole. Následovat bude klíčový zákoník trestního práva hmotného z roku 1852 a zabývat se budu i právem procesním. To bylo v průběhu 2. poloviny 19. století několikrát novelizováno.

Zákon o zločinech těžkých a přestupcích policejních

Tento zákoník začal již v roce 1796 v Západní Haliči, ale v platnost pro celou monarchii nabývá až v roce 1803. Vydán byl za vlády Františka I. a obsahoval, jak úpravu práva hmotného, tak procesního. V českém překladu, Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu městského (totiž policie) přestupky, vyšel roku 1804. V upravených zněních a především po novelizaci roku 1852 platil tento zákoník u nás až do roku 1949. Forma tohoto zákoníku byla přehledná, formulace přesné a znění se vyhýbá kasuističnosti.

Plně využívá znění a vymožeností josefinského trestního zákoníku a rozvíjí jeho znění. Jako příklad lze uvést zlý úmysl pachatele jako předpoklad trestného činu. V tomto zákoníku se stále delikty rozlišovaly na delikty kriminální, čili na zločiny v technickém slova smyslu, a na pořádkové, politické nebo také policejní delikty. Dále uvádí, že návod, pomoc nebo pokus o (k) trestnému činu se stává trestný, zatím ale netrestá úmysl. Podobně jako v Teresiáně je i zde vyjmenováno, kdy je pachatel zbaven trestní odpovědnosti za svůj čin. Soud zbavil pachatele odpovědnosti, pokud jednal v nepřičetnosti nebo nedosáhl věku 14 let, zde je opět paralela s Teresiánou; nebo podlehl neodolatelnému donucení nebo jednal náhodně, v nedbalosti nebo nevědomosti. Nevědomost znamenala, že si pachatel nebyl vědom následků svého činu. Zároveň však zavádí známou formulku, že neznalost práva neomlouvá. Zákoník byl formálně členěn do dvou částí. Ke každé části byla připojena příslušná ustanovení o procesu. Bylo zde tedy propojeno právo hmotné a procesní.

První pojednávala o trestech za zločiny. Nejprísnějším trestem, který mohl být obžalovanému vyměřen, byl trest smrti. Zákoník udával ukončit život odsouzeného oběšením. Jako velmi obvyklý trest byl trest žalářem. Zákoník rozlišoval tři stupně tohoto trestu: žalář, těžký žalář a nejtěžší žalář s dobou trestu na doživotí nebo u dočasného žaláře od 6 měsíců do 20 let. Pokud byl obžalovaný odsouzen k těžkému žaláři, tak musel nosit okovy na nohou a byla mu

odepřena masitá strava. Navíc byl izolován od ostatních vězňů. Při trestu nejtěžším žalářem byl odsouzený okován i v pase a na ruku a dostával teplé jídlo pouze obden. V mezidobí musel přežít o vodě a chlebu. Tento trest, společně s trestem smrti, znamenaly pro odsouzeného nejen výše popsané pykání, ale také ztrátu občanských práv, šlechtických, akademických a vojenských hodností a právní odpovědnosti. Některé tresty byly ještě zostřovány nucenými pracemi, pranýřováním nebo bitím. Po odpykání trestu mohlo následovat dokonce i vyhnanství, to však pouze pro cizince.

Druhá část se věnuje trestáním přestupků. Zde byly tresty poněkud mírnější, ale zůstalo například bití. Mezi další tresty za přestupky patřila pokuta, propadnutí věci nebo vyhoštění. Soud měl také možnost odsouzeného poslat do vězení a to na dobu od 24 hodin do délky až 6 měsíců. I vězení mělo dva režimy a to obyčejný a tuhý. Při potrestání za přestupek tuhým vězením byl odsouzený lehce ukován na nohou.

Od té doby se již trestní právo dělí nadále na procesní a hmotné.

Trestní právo procesní

Procesní právo bylo v roce 1788 novelizováno Obecním soudním řádem kriminálním. Tento řád rušil procesní pravidla obsažená v Teresiáně. O tomto řádu jsem sice psala již v minulé kapitole, pokládám však za důležité připomenout si jeho klíčové body. Došlo tedy k odstranění posledních zbytků obžalovacího procesu, který byl nahrazen procesem inkvizičním. Proces je tajný a písemný, odstraňuje z řízení laický živel, trestní soud je výlučně složen z odborných právníků a likviduje očišťovací přísahu. Pro získání důkazu místo tortury, ukládá, při popírání zřejmé viny obžalovaným, tresty za neposlušnost soudu. Podobně jako těm, kdo předstírají duševní chorobu, dopouštějí se vědomé lži či odmítají vypovídat. Pokud byl obžalovaný usvědčován pouze nepřímými důkazy, nesměl mu být uložen trest v plném rozsahu.

V letech 1848 - 1849 proběhla Evropou řada revolučních bouří, a tak vyvstaly požadavky především měšťanstva. Sílí potřeba přechodu od inkvizičního procesu k obžalovacímu. Tedy procesu, ve kterém nebude žalobce zároveň soudcem. S tím byla i spojena potřeba vzniku instituce veřejných žalobců a státních zástupců. Z těchto důvodů byl roku 1850 uveden v platnost tzv. Prozatímní trestní řád. Tento řád měl v mnoha ohledech značně liberální přístup. Mezi liberální principy, které zavedl, patřila například zásada materiální pravdy, obžalovací zásada nebo volnost hodnocení důkazu. Tento přístup měl však jen krátkého trvání, neboť

bylo poraženo revoluční hnutí a v reakci na tyto historické události vydává Císař František Josef I. v roce 1851 tzv. Silvestrovské patenty. Tyto patenty zavádějí tzv. Bachovský absolutismus (18) a mezi věci, které tento výnos rušil, patřily veřejná zasedání a porotní soudy, omezení zásady ústnosti a obžalovací a zavedení písemných procesů u vyšších soudů. Poslední hřebíček do rakve liberálnímu trestnímu řádu přišel s rokem 1853, kdy byla výše zmíněná úprava trestního práva procesního nahrazena novým trestním řádem. Ten se však v mnohém vrací před rok 1850. Jediné, co z těchto nových principů zůstalo zachováno, bylo ústní řízení při závěrečném přelíčení a institut státních zástupců (19). Mimoto opět zavádí inkviziční proces, který se používal v době před revolucí.

Trestní zákon z roku 1852 a o rok mladší trestní řád udávaly jako první instanci trestního soudnictví pro projednávání přestupků civilních osob okresní soudy (20). Tyto soudy pak určovaly tresty za spáchané přestupky. Mezi další úřady, které posuzovaly přestupky, byly i bezpečnostní úřady jednotlivých policejních obvodů hlavních měst a jiných míst. Toto řízení pak probíhalo na základě zvláštních předpisů. Pokud došlo ke spáchání přestupků, které nebyly obsaženy v trestním zákoníku nebo v tiskovém řádu, pak byly projednávány na politických (správních) úřadech. Tyto měly tři instance. První tvořily okresní úřady a státní policejní úřady. Ve druhé instanci byly zapojeny krajské úřady. A pokud si záležitost vyžadovala nejvyšší pozornosti, pak bylo projednávání řízeno ministerstvem vnitra.

Krajské a zemské soudy byly sborové soudy první instance a ty měly na starost jednání o přečinech a zločinech (21). Dle trestního řádu se trestní řízení dělilo na řízení vyšetřovací a nalézací. Průběh vyšetřovacího řízení měl dvě části. Během přípravného vyšetřování mělo dojít k vypátrání trestného činu a zajištění stop k vypátrání podezřelé osoby. Po nalezení této osoby nastala druhá část vyšetřovacího řízení, během které bylo toto vyšetřování směřováno vůči určité, důvodně podezřelé osobě, obviněné ze zločinu či přečinu.

Místní příslušnost soudů, které projednávaly trestné činy, byla řízena místem, kde došlo ke spáchání trestného činu. Pokud došlo k zadržení podezřelého v jiném místě, než byl trestný čin spáchán, bylo k této skutečnosti při určování místní příslušnosti soudů také přihlíženo. Mezi další faktory, které byly při této skutečnosti brány v potaz, patřily také místo bydliště nebo pobytu obviněného. To pokud byl trestný čin spáchán v cizině (22).

Roku 1867 dochází k vydání tzv. Prosincové ústavy, která znamenala vrchol rakouského ústavního vývoje. Tato ústava platila až do roku 1918. Z hlediska trestního práva byly

nejzajímavější zákony č. 143/1867 ř. z., o říšském soudu a č. 144/1867 ř. z., o moci soudcovské. Tyto zákony měly zakotvit princip soudcovské nezávislosti a procesní zásady veřejnosti, ústnosti a volného hodnocení důkazů. J. Kallaba tyto principy komentoval slovy „...od nichž (výše uvedené principy) stát, jenž chce si zachovati predikát moderního právního státu, se nesmí uchýliti...“ (23) V tomto smyslu je zajímavý zákon č. 144/1867 ř. z. Zde je v článku 6 tato nezávislost soudu jasně formulována větou „Soudcové jsou u vykonávání svého úřadu soudcovského samostatní a nezávislí.“ Potvrzení veřejnosti a ústnosti je pak v článku 10 „Přelíčení před soudem rozeznávajícím jest ústní a veřejné u věcech práva civilního i trestního.“ (24) Dochází také k opětovnému zavedení obžalovacího procesu a porotního soudu pro zločiny politické a tiskové.

Na Prosinovou ústavu pak navazuje nový právní řád č. 110/1873 ř. z. Ten je pokračovatelem nejen na ústavy z roku 1867, ale i základů porevolučního trestního řádu z roku 1850 a je vrcholem liberalizačních snah. Autorem zákoníku je Julius Anton Glaser, rakouský právník a liberální politik, který do roku 1879 zastával post ministra spravedlnosti. Poté působil jako generální prokurátor Vídeňského soudu. Pod zákoníkem je samozřejmě podepsán císař František Josef I. a také nejvyšší maršálek Království Českého Vilém Filip Auersperg. Z pohledu tématu této diplomové práce jde o velmi důležitý zákoník, který platil i v ČSR a v Rakousku dokonce platí dodnes. Jak jsem již uvedla, tak tento staví na zásadách Prozatímního trestního řádu z roku 1850 a vrací se tak k ústnosti a veřejnosti procesu, který je obžalovací, a volnému uvažování důkazů.

K vyhlášení trestního řádu došlo 23. května 1873 a byl tvořen, kromě uvozovacím patentem o 9 člancích, celkem 27 kapitolami, které byly dále rozděleny do jednotlivých částí. Celek obsahoval 494 paragrafů a účinnosti nabyl dle čl. I trestního řádu 6 měsíců od vyhlášení, tedy 23. listopadu 1873 (25). Ohledně tohoto nabytí účinnosti byl v článku III. uvozovacího patentu postup pro nejvyšší soud a soudy II. instance, pokud dojde k uzavření soudního případu. Soudy měly v takovémto případě postupovat dle platných zákonů.

Trestní řízení vycházelo z principu trojinstančnosti. Tento princip umožnil odsouzenému se odvolat proti rozhodnutí soudu první instance k vyššímu soudu. Šlo o soud druhé instance. Pokud se odsouzený domníval, že během procesu došlo k porušení zákona nebo rozsudek odporoval zákonu, mohl se tzv. zmatečnou stížností (26) odvolat ke kasačnímu soudu, soudu třetí instance. Tento soud buď vyhověl stížnosti a zrušil rozsudek nebo zmatečnou stížnost zamítl. Trestní řád pamatoval i na zásadu zákazu „reformatio in peius“ (změny k horšímu). O

této zásadě hovoří čl. V zákona č. 119/1873 ř. z., „*Má-li se řízení trestní obnoviti a někdo pro čin trestný nově na jevo příšlý stíhati, uvažováno bud' dle tohoto řádu trestního jen tehda, když starší zákon, dle něhož bylo řízení předešlé ukončeno, obviněnému výhodnější.*“

I když se zákoník vracel k liberálním principům, tak byl přesto českou odbornou veřejností přijat negativně. Na stránkách tehdejších odborných právnických periodik mu byl českými právníky vytýkán přílišný formalismus a také přejímání cizích vzorů, především pak těch německých. Mezi další často kritizované záležitosti patří nedostatky v případech projednávaných před porotním soudem. To mohlo být omezeno vyhlášením výjimečného stavu (dle zák. č. 66/1869 ř. z.), ale pozici porotců nesměli zastávat dělníci a ženy. Z těchto důvodů se účast v porotách stala záležitostí pouze majetných tříd. Problém byl i s výměrou délky trestu odsouzeného. Do této délky se totiž nezapočítávala doba, kterou odsouzený strávil ve vazbě. Docházelo tak k tomu, že se nemajetní lidé dále proti rozsudkům neodvolávali, aby neprodlužovali vazbu a tím i celý výkon trestu odnětí svobody. Propuštění z vyšetřovací vazby nebylo možné ani na kauci či slib ručitelství (rukojemství) nemajetným lidem. Dalším faktorem, který odrazoval nemajetné lidi od odvolání, byla nákladnost a složitost celého procesu. Problematickou stránkou také zůstával i způsob výkonu trestu odnětí svobody - žaláře. Ty pokračovaly ve feudálních tradicích. V žaláři neexistovala prakticky žádná zdravotní péče nebo hygiena a také strava byla na velmi nízké úrovni.

V oblasti vězeňství se však také blýskalo na lepší časy. V roce 1867 byl zrušen těžký žalář, který byl vykonáván s okovy na ruce a nohu. Toto okování mělo být nahrazeno jinými zostřeními povolenými v trestním řádu. Okovy měly do budoucna sloužit jako disciplinární trest pro zvláště vzpurné, násilnické nebo takové chování, kterým byli spolu trestanci popuzováni k útěku nebo činěny přípravy k útěku vlastním a to pouze dočasně. Toto trestání bylo vykonáváno pouze v samovazbě a v celém rozsahu, pouze pokud trest nepřekročil délku 18 měsíců. Další podmínkou byla výchovná funkce tohoto opatření. To znamená, pokud byl soud přesvědčen, že odsouzeného trest v samovazbě polepší. Samovazba samotná mohla být uvalena na počátku trestu. Mohla mít trvání od 8 měsíců do 3 let. Možnou výhodou této samovazby byla izolace trestance schopného polepšení od ostatních vězňů a také to, že se trestanému započítávaly každé dva dny strávené v samovazbě za tři dny strávené ve standardním vězení. Nicméně, tato druhá výhoda se začala započítávat až po třech měsících, které odsouzený v samovazbě strávil.

Ministerské nařízení č. 4459 z roku 1867 poskytovalo další výhody i politickým provinilcům. Dle této vyhlášky byly za politické osoby pokládány osoby, které byly pravomocným rozsudkem uznány vinnými velezradou, rušením veřejného pokoje, vzbouřením z politických důvodů a dále pro tiskem spáchané trestné činy. Pokud byl obžalovaný shledán vinným z výše uvedených trestných činů, pak mohl požívat výhod politického vězně. Političtí vězni měli právo nosit vlastní oděv, nemuseli pracovat a měli nárok na zvláštní stravu.

Zákon č. 108/1873 ř. z., o policejním pořádku byl podkladem k policejní kontrole nad osobami propuštěnými z vězení a jinými, které byly z hlediska veřejného pořádku podezřelými. Tento zákon sice povoloval dohled dlouhý maximálně tři roky, nicméně i tak byl pro postiženého značně tíživý. Umožňoval totiž policii razantní omezení osobní svobody. Osoba podrobená dohledu se musela zdržovat na určitém místě, musela přestěhování policii hlásit, ohlašovat své zaměstnání a také, s jakými osobami se stýkala. Policie pak mohla sledované osobě zakázat účast na shromážděních a pobyt ve veřejných místnostech. Největším zásahem do osobní svobody však byly domovní prohlídky. Tento zákon totiž umožňoval provádět domovní prohlídky u osoby podrobené dohledu prakticky kdykoliv. Dalším důsledkem policejního dohledu byl také fakt, že sledovaná osoba se nemohla jakkoliv angažovat v politickém životě.

Ještě bych se ráda zmínila o vojenském trestním řízení. To se až do roku 1912 zakládalo na staré tereziánské konstituci z roku 1768. Tento proces měl tak formu inkvizičního řízení s písemnou a tajnou formou. Osoba justičního důstojníka tak zahrnovala úkony vyšetřujícího soudce, žalobce, obhájce a jediného práva znalého člena rozhodovacího soudu. Rozhodující úlohu v tomto řízení měl tzv. soudní pán, laický orgán, zpravidla příslušný vyšší vojenský velitel. K reformě tedy došlo onoho roku 1912, kdy zákony č. 130/1912 ř. z. a č. 121/1912 ř. z. staví trestní řízení na moderních zásadách procesního práva, nicméně příslušný vojenský velitel zůstává nejdůležitějším činitelem a soud se stále skládal především z důstojníků, tedy laiků.

Trestní právo hmotné

Na zákoník z roku 1803 navazoval zákoník vydaný za bachovského absolutismu, tedy trestní zákoník z r. 1852, který vstoupil v platnost 27. 5. 1852 pod označením zákon č. 117/1852 ř. z. Šlo tak vlastně o novelu Zákoníku o zločinech a těžkých přestupcích policejních (27). Tento zákoník byl v monarchii v platnosti až do jejího rozpadu v r. 1918 a následně byl

převzat i do československého právního řádu. Jako zásadní rozdíl v porovnání s trestním zákoníkem z roku 1803 bylo rozdělení protiprávního jednání do tří kategorií. Jednalo se o rozdělení na zločiny, přečiny a přestupky (28). Formální změnou bylo také to, že oproti zákoníku z r. 1803 se zabýval pouze právem hmotným, procesnímu právu byla vyhrazena zvláštní úprava. Tento zákoník zlikvidoval některé feudální přežitky (29). Jednotlivé části tohoto zákona byly navíc psány v přesných a stručných formulacích a jednotlivé delikty byly odstupňovány dle společenské nebezpečnosti (30). Z této nebezpečnosti poté také vycházelo přesné vymezení trestů. Zákoník se skládal z uvozovacího patentu, který měl 9 článků a dvou dalších dílčích částí. I. díl má 27 hlav pojednávajících o zločinech. Druhý díl se pak ve 14 hlavách zabývá přečiny a přestupky. Dohromady měl zákon č. 117/1852 ř. z. 532 paragrafů.

Celoříšská platnost zákoníku je pak zakotvena hned v uvozovacím patentu, a to včetně Uher. Článek č. I říká: „...jak v těch zemích korunních, v kterých potud měl právní moc zákoník trestní vydaný den 3. září 1803, tak i v království Uherském, Chorvatském, Slavonském spolu s Přímořím Chorvatským, ve velkoknížectví Sedmihradském, vojvodství Srbském, banátě Temešském a ve velkovojsvodství Krakovském...“ V Uhrách tento zákon platil do roku 1878. V článku č. II uvozovacího patentu je pak zakotvena trestnost činů spáchaných tiskem. Toto opatření je reakce na zrušení předběžné cenzury v roce 1848. Článek č. II je v platnosti „... i tehda, když se jich někdo dopustil tiskopisy.“ (31) V roce 1863 je pak vydána speciální norma, která se blíže věnovala právě trestným činům spáchaných tiskem a tiskovým dozorem, jednalo se o zákon č. 6/1863 ř. z. Článek č. IV výslovně zakotvuje zásadu „nullum crimen sine lege“. Článek č. IV jasně říká: „Podle tohoto trestního zákona může se ... jen to za zločin, za přečin nebo za přestupek pokládati a trestati, co se v něm výslovně za zločin, za přečin nebo za přestupek prohlašuje.“ (32) Tato zásada je pak omezena hned v dalším článku. Článek číslo V. připouští, v rámci posílení pravomoci policejních a správních orgánů, aby si tyto orgány vydávaly zákony a stíhaly podle nich. Další důležitá zásada „nulla poena sine lege“ byla pak zakotvena v §32 a §33, které vylučovaly uložení jiných trestů než těch, které zákon výslovně stanovil. Tyto paragrafy jasně vymezují pravomoci soudce při vyměřování trestu. Paragraf č. 32 jasně říká: „Trest má se ustanoviti přesně podle zákona a nesmí se vyměřiti ani ostřeji ani mírněji, než jak zákon podle dané povahy zločinu i pachatele předepisuje (33). Také se nemůže zpravidla žádný jiný způsob trestu zločinci uložiti, nežli jaký v tomto zákoně jest ustanoven. Ani nelze zrušiti zasloužený trest pro vyrovnání mezi zločinem a poškozeným.“ (34)

Nyní se zaměřím na novinky v právním řádu, které byly značným pokrokem ve vyspělosti této normy. Hned paragraf č. 1 pamatuje na možnost nepřímého úmyslu. Tento paragraf říká: „Ke zločinu vyžaduje se zlého úmyslu. Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před tím, než se něco před se vzalo nebo opominulo, anebo když se to před se bralo nebo opomíjelo, zlo, jež se zločinem jest spojeno, přímo bylo rozváženo a u míněno, nýbrž i když z nějakého jiného zlého úmyslu něco bylo před se vzalo nebo opominulo, z čeho zlo, které tím povstalo, obyčejně povstává, anebo alespoň snadno povstati může.“ (35) Paragraf číslo 140 zák. č. 117/1852 dokonce zavádí i něco jako je neúmyslné zabití. Přesná formulace tohoto paragrafu zní: „Nevykoná-li se sice čin, jimž člověk o život přijde, v tom obmyslu, aby byl usmrčen, ale přece v jiném obmyslu nepřátelském, jest zločin ten zabitím.“ Vražda je definována v paragrafu č. 134 tohoto zákona, ale na trestné činy jako zločin těžkého poškození na těle (§ 152), veřejného násilí v případě zlomyslného jednání nebo opominutí za okolností zvláště nebezpečných (§87) bylo také pohlíženo optikou §1.

Další významnou novinkou byla i skutečnost, že se zákon začal zabývat problematikou trestněprávních deliktů souvisejících s jedy a léčivky, je zde možné spatřovat určitou paralelu s moderními delikty spojenými s drogami. Jednalo se spíše o úpravu živnostenského prodeje těchto látek (36), tedy pokud se na to podíváme z dnešní perspektivy. O trestných činech této povahy jsou zaneseny v osmé hlavě díla upravující přečiny a přestupky, v části, která pojednává o přečinech a přestupcích proti bezpečnosti života. Pokud došlo k ohrožení života nebo k těžkému ublížení na zdraví, například při nedbalosti v chování a oddělení jedu (§368) nebo při zanedbání dohledu nad jedovatou látkou (§370), mohl odsouzený dostat trest odnětí svobody na dobu jeden až šest měsíců, nicméně šlo stále o přestupek. Jako přečin se některý z výše uvedených přestupků klasifikoval, pokud došlo k usmrcení druhé osoby. V takovém případě mohl být odsouzený potrestán tuhým vězením v délce od šesti měsíců do jednoho roku. Pokud došlo k provozování živnosti jako lékař nebo ranhojič bez povolení, pak § 343 vymezoval tresty pro ty, jež tyto živnosti nelegálně provozovali.

Nyní se dostávám k trestům, které následovaly za zločiny, přečiny a přestupky zakotvené v tomto zákoníku. Zločiny jsou dle této právní normy trestány smrtí, dle § 13 šlo o smrt oběšením nebo žalářem, tento trest je upraven v § 14. Žalář měl nově dva stupně. Těžký žalář si odsouzený dle §1 odpykával se železy na nohou a v samovazbě. Délku žaláře upravoval § 17, který rozlišoval mezi žalářem dočasným a doživotním. V případě dočasného žaláře strávil odsouzený ve vězení minimálně 6 měsíců, maximálně však 20 let. Najdeme zde však stále i fyzické tresty, trest bití znamenal pro muže 25 ran holí, pokud šlo o ženu nebo nedospělého

muže do 18 let bylo těchto 25 ran vykonáno metlou. Fyzické tresty byly zrušeny až v roce 1867 zákonem č. 131/16 ř. z. Výjimku tvořili dle § 248 zák. č. 117/1852 ř. z., posluhové, řemeslníci tovaryšové a osoby, které dostávali za svou práci denní nebo týdenní mzdu.

Pokud šlo o tresty za přestupky a přečiny, tak ty se trestaly dle paragrafu § 240. Mezi nejběžnější tresty patřily například peněžité pokuty, propadnutí věci, ztráta práv a povolení, vězení a tělesná kárání. Trest vyhoštění mohl být uložen nejen za zločiny, ale i za přestupky a přečiny, nicméně zůstalo v platnosti, že vyhoštěná osoba musela být cizí národnosti. V případě trestu vězením u přestupků a přečinů zákon rozlišoval dva stupně. Druhý stupeň, tedy tuhé vězení, byl zpřísnován posty, prací a samovazbou. V paragrafu §246 pak bylo definováno i domácí vězení. Délku trestu upravoval § 247 a byla v rozmezí od 24 hodin do 6 měsíců a trest byl vykonáván ve věznicích okresních soudů.

Na závěr ještě doplním, že ač šlo o velmi moderní zákoník se stručnou formulací, byl velmi protidělnický. Jako přečin jsou klasifikovány tajné společnosti a došlo ke zvýšení trestnosti činů proti zaměstnavateli. Došlo také k výraznému zvýšení ochrany představitelů státní moci, jako byl panovník nebo policisté.

Žádná právní norma není aktuální věčně a to platilo i pro tento zákoník. Během let, jak se vyvíjela společnost, vznikly požadavky na modernizaci zákoníku. A tak došlo k doplnění zákoníku celou řadou předpisů. Mezi nejvýznamnější doplňky předpisu trestního zákona byl patent o zbraních z 24. října 1862, který byl vydán jako Císařský patent č. 223. 17. prosince 1862 vychází zákon č. 3/1863 ř. z., známý jako Tiskový zákon a také Zákon o donucovacích pracovnách a polepšovnách č. 89/1885 ř. z., z 24. května 1885.

Ještě bych ráda zmínila tzv. Výpraskový patent z 20. dubna roku 1854, známý pod německým názvem Prügelpatent a označení zákona č. 96/1854 ř. z. Tento patent se stal základem trestního práva správního, platil po celou dobu další existence monarchie, ale také prvních 10 let samostatné Československé republiky. Tato právní norma vymezovala rámcovou trestněprávní povinnost politickým a policejním orgánům a udávala hlavní směry pro její provádění. Název tohoto zákona je odvozen z § 11, který jasně hovoří o tom, že u osob, u kterých to je přípustné podle trestního zákona, může místo vězení, nebo k zotřetí trestu vězení, být použito také tělesného potrestání. Jako tělesné potrestání pak sloužilo bití holí nebo metlou. Paragraf č. 11 je zrušen v roce 1867 příslušnou změnou trestního zákona, nicméně název patentu byl zachován.

Výpraskový patent dále stanovoval pořádkové pokuty. Šlo o tresty, které měly následovat za každé proti policejní chování, které by porušovalo pořádek a slušnost nebo zavadalo důvod k pohoršení. Patent udával široké možnosti v tom, jak stíhat každé demonstrativní jednání, které by vyjadřovalo odpor proti vládě nebo by mělo snižovat vládní nařízení. Toto chování měly pak trestat politické nebo policejní úřady nezávisle na řádném soudním řízení. Podobný postup měly politické nebo policejní orgány zvolit pokud, došlo k porušení jakéhokoliv úředně vydaného zákazu nebo se takového zákazu nedbalo. O tomto je psáno v § 7. Tento paragraf dlouho vzbuzoval diskuse o tom, v jakém smyslu ho chápat, zda jde o normu pouze výkonnou (exekuční) nebo zmocňovací (delegační). Dlouholetá praxe správních a zvláště policejních orgánů však dokázala, že se tento paragraf vykládal jako delegační. Toto tvrzení pak bylo potvrzeno druhým sjezdem československých právníků v roce 1925 v Brně. Na tomto sjezdu byl vysloven názor, že principy uvedené v císařském nařízení č. 96/1854 ř. z., jsou v každém právním státě nezbytné a statní moc nemůže postrádat normy tohoto druhu a je potřeba projednat, co z tohoto patentu a v jaké zákonné formě zachovat v příštích úpravách.

K aktualizaci zákoníku z roku 1852 nedocházelo pouze doplňováním dalších právních předpisů, ale také novelizací. Jednou z takových novelizací byl i zákon č. 6/1863 ř. z., tzv. tiskový zákon. Ten rušil některé paragrafy z původního zákona a nahrazoval je jinými. Takto byly nahrazeny např. §§ 26 a 29, které vystřídal § 34 nebo z § 26 vypustil odstavec c), a nahradil jej v tiskovém zákoně § 12. V roce 1865 pak vychází zákon č. 49, který upravoval interkonfesijní poměry. Tento zákon svým VII. článkem rušil odstavec c), v § 122, který se týkal rušení náboženství.

Pod vedením Hye von Gluneka, v té době ministra spravedlnosti, se v druhé polovině 60. let 19. století pracovalo na koncepci nového trestního zákoníku. V roce 1867 došlo k vytvoření Hyovy osnovy trestního zákona, která se však neujala. Prošla sice říšskou radou poslanecké sněmovny, kde byla v roce 1870 projednávána ve výboru, do pléna se však předloha nedostala. 15. listopadu 1867 dochází k vydání zákona č. 131/1867 ř. z., ve kterém došlo k výraznějším změnám. Šlo především o změny ustanovení trestního zákona a o ustanovení souvislá. V §16, který se týkal odsouzení k trestu žaláře 2. stupně, došlo k vypuštění 1. věty. Ta říkala, že odsouzenec v tomto typu žaláře musel být okován železy na nohou. Na základě §§ 1 a 2 zák. č. 117/1852 ř. z., bylo možné žalář zotřovat bitím holí nebo metlou, tyto paragrafy byly zrušeny § 19 odstavcem e) zákona č. 131/1867 ř. z.

Pokusy o novelizaci trestního zákoníku před sklonkem monarchie

Tyto pokusy započaly již zmíněnou zamítnutou Hyovou osnovou trestního zákona z roku 1867 a vrcholily především v prvním desetiletí 20. století. Za touto potřebou změny, aktualizace, trestního zákoníku stály především překotné změny v celé společnosti. Podklady pro tyto změny v trestním právu byly tendence tehdejší moderní sociologické školy. K projednávání nové podoby trestního zákona byli povoláni nejen právníci vykonávající praktické právo, ale také právníci teoretici. Výsledkem snah těchto jednání byla v září roku 1909 tzv. prozatímní osnova. Za autory této osnovy byli považováni především Heinrich Lammasch a Hugo Högel (37). Ke kvalitě této osnovy a celkové potřebě aktualizace stávajícího trestního zákoníku se ve svém komentáři vyjádřil i uznávaný český právník František Storch: „Samo sebou se rozumí a nelze to vytýkati ani za zvláštní zásluhu, že osnova jak po stránce formální tak obsahově znamená veliký pokrok naproti zákoníku posavadnímu.“ (38) a vyzdvihnul i rozdělení osnovy na obecnou a zvláštní část.

Tato osnova navíc počítala se zmírněním trestů. Trest smrti se měl udělovat pouze za velezradu nebo za těžké případy vraždy. Velezradou se rozuměl pokus o vraždu císaře a v případě zavraždění osnova rozlišovala stupně závažnosti takového počínání. Pokud se jednalo o otázku trestů, pak touto se zabýval další známý český právník Jaroslav Kalláb. Ten se zamýšlel nad zavedením tzv. alternativních druhů trestů, což mělo být například podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Novinkou, kterou Kalláb prosazoval, pak byla tzv. zabezpečovací opatření. Tato opatření měla vést k léčení či izolaci duševně chorých, opilců, osob se sníženou přičetností a osob, jež jsou charakterizovány jakožto obecně nebezpeční zločinci, pro něž mají být vybudovány zvláštní ústavy (39).

Osnova samotná byla silně ovlivněna zásadami tehdy populární pozitivistické školy a tudíž obsahovala mnohé pokrokové tendence. Nicméně soudy se stále mohly při rozhodování o výši trestu řídit třídním hlediskem. V praxi to znamenalo, že pokud by byl odsouzen bohatší člověk k trestu, u nějž bylo možné alternativy jeho vykonávání, mohl se takový člověk vykoupit.

Po neúspěchu prozatímní osnovy z roku 1909 byla v roce 1912 navržena osnova vládní. Ani tu se ale bohužel nepodařilo do vypuknutí 1. světové války schválit. Pokračovala tak novelizace původního zákona č. 117/1852 ř. z. Jedním z důležitým přijatých zákonů se stal zákon č. 141/1912 ř. z., který byl prakticky jediným výsledkem uvedený v praxi, který vzešel

z jednání o novém trestním zákonu. Tento zákon rušil § 53 odstavcem a) odstavec k) § 46 původního zákona, který upravoval polehčující důvody z povahy pachatelovi a zavedl velmi důležitou novinku. Touto novinkou bylo započtení vyšetřovací vazby do celkové délky trestu. „... vazba prozatímní a vyšetřovací, kterouž odsouzený vytrpěl před vynesení rozsudku 1. stolice, má býti včítána do trestu na svobodě, neb na penězích - pokud odsouzený sám ji nezavinil. Následkem toho zrušuje se odst. lit. k) § 46, jenž vypočítával vazbu vyšetřovací toliko, co okolnost polehčující“ (40). Císařské nařízení č. 337/1914 pak ve svém článku č. X vypouští ze zákona č. 117/1852 ř. z. v §199 odstavec f) pojednávající o povaze činu podvodu a nahrazuje jej § 205. §205a pojednával o podvodném úpadku a § 205b pak o poškození cizích věřitelů.

Jak jsem již uvedla, tak se do vypuknutí válečné vřavy 1. světové války nepodařilo prosadit větší ucelenou změnu zákona č. 117/1852 ř. z., která by odpovídala požadavkům tehdejší společnosti. Po skončení této války přestala monarchie tak, jak jsme ji znali doposud existovat a na našem území vzniká nově formovaná Československá republika. Tato republika byla nástupnickým státem Rakouska - Uherska a jako taková se odrazila od právních předpisů, které v této monarchii platily. Úkolu o vytvoření nového, moderního trestního zákoníku se ujali čeští právníci a zákonodárci a jak se později ukázalo, nebyl to jednoduchý a rychlý proces. O tomto více v následující kapitole tohoto textu.

Trestní právo v období 1. republiky

Jak jsem již uvedla v předešlé kapitole, tak nově vzniklá Československá republika se považovala za nástupnický stát Rakouska - Uherska. Tento fakt byl stvrzen i tzv. recepční normou, jejíž autorem byl JUDr. Alois Rašín. Ve sbírce zákonů měl tento zákon číslo 11 a byl z roku 1918. V jeho druhém článku je výše uvedený fakt jasně formulován: „Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti (31)“. Článek třetí tohoto zákona pak jasně stanovuje, jak budou fungovat správní orgány: „Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení“ (41).

Z pohledu rychlosti se jednalo o ideální řešení, nicméně z geopolitického hlediska muselo být jasné, že zákony platné pro obrovskou Rakousko - Uherskou monarchii nemohou fungovat v nově vzniklé republice. Alois Rašín tímto recepčním ustanovením sice dokázal zachovat jakousi právní stabilitu, která však mohla fungovat pouze přechodnou dobu. Vzhledem ke specifickým rozdílům mezi Rakousko - Uherskou monarchií a Československou republikou a to ani případně, že stávající předpisy a normy budou přenášeny do nových poměrů ve velmi volné interpretaci (42).

Bylo tedy potřeba určit, které normy nebudou recipovány vzhledem k jejich neaktuálnosti. Tuto otázku pak nakonec řešily Nejvyšší soudy. Ty mohly svými rozhodnutími napravovat nesmyslné důsledky, ke kterým docházelo, když by byl recepční zákon ve svém výkladu slepě následován. Při troše abstrakce bylo možné říci, že z dnešního pohledu se dostaly do pozice Ústavního soudu. Na základě jejich rozhodnutí se pak dané právní předpisy buď převzaly a platily dále, nebo byly zamítnuty a pozbyly své platnosti. V moderním právu jde o tzv. negativní normotvorbu (43), a jak jsem již uvedla, tak ji v současném systému zastává Ústavní soud.

V úvodní kapitole o historii trestního práva jsem zmínila, že ne všechny zákony, které platily v dobách Rakouska – Uherska, platily jak v Českých zemích, tak na Slovensku, případně v Podkarpatské Rusi. Tzv. právní dualismus, někdy dokonce i trialismus, byl dalším problémem. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi bylo v platnosti právo Uherské, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku pak právo Rakouské a v Hlučínsku dokonce právo německé. Problém vyřešil až zákon č. 76/1920 Sb. z. a n.

Z výše uvedeného je tedy jasně patrné, že prioritou práva v tehdejší Československu byla především unifikace. Tato unifikace probíhala zejména v oblasti soukromého práva, oblast práva veřejného však také nezůstala opomenuta, tím pádem se dotkla i práva trestního. Jak vyplývá z 1. odstavce této kapitoly, tak podobně neefektivně fungovala státní správa, a tak potřeba reform, kterou jsem v oblasti trestního práva popsala v předchozí kapitole, stále přetrvávala (44) a to v oblasti celého právního řádu tehdejšího Československa. Snaha o unifikaci jednotlivých právních norem platných v jednotlivých částech ČSR vyvolala pak 22. července 1919 vznik Ministerstva pro sjednocení a organizaci správní v Československé republice. Vznik tohoto ministerstva upravoval zákon č. 431/1919 Sb. z. a n. (45).

V roce 1923 vychází kniha autorů Jaroslava Kallába a Viléma Herrnitta s názvem Trestní zákony československé. Z této publikace je jasně patrné, že zatímco v sousední rakouské republice došlo v oblasti trestního práva k mnoha změnám, to československé stále přešlapuje na místě. Z tohoto důvodu vyzdvihli potřebu sestavit úplné trestní kodexy. Současně také upozorňovali na to, že v tehdejší době neexistovalo ucelené oficiální vydání trestního zákoníku (46). Patrné ale také bylo, že tito s vydáním nové normy počítali.

Unifikace československého práva byla sice středem zájmu, nicméně kvůli četným obtížím, jako byl nedostatek financí nebo jazyk, ve kterém budou předpisy publikovány (otázka čechoslovakismu) (47), tento cíl velmi zpomalovaly. Práce na sjednocení práva pokračovaly tak pomalu, že ani do vzniku druhé republiky nedošlo k vydání žádného unifikovaného zákoníku.

Během snahy o unifikaci sice došlo k vydání k řadě tzv. vedlejších zákonů trestních. Těmto zákonům se budu blíže věnovat v dalších odstavcích mé práce. Neschopnost unifikace práva se však nekoncentrovalo pouze v oblasti trestního práva, ale byla společná pro všechny právní obory tehdejšího Československa (48). Orientace v právním řádu a jednotlivých zákonech byla tedy velmi ztížena. Vysledovat, které předpisy převzaté z Rakouska - Uherska jsou stále v platnosti a které nikoliv, bylo velice obtížné.

Na závěr tohoto jakéhosi úvodu do problému ČSR v prvních letech její existence je nutno dodat, že Československo nebylo s těmito obstrukcemi jediné. Podobné problémy sužovaly i ostatní nástupnické země jako např. Rumunsko nebo Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (49). V Rumunsku platil právní pluralismus až do roku 1936 a v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců byl jednotný trestní zákoník přijat v roce 1929. Dalším faktorem, který hrál roli v

neschopnosti unifikovat právní řád, byla i nutnost zaměřit se na otázku ochrany republiky a její fungování na mezinárodním poli jako samostatný stát. Tento problém byl ještě více aktuální vzhledem k uzavřeným mezinárodním smlouvám (tzv. Malá a Velká Dohoda) a plnění závazků Československa (50).

Trestní právo hmotné

Recepce a unifikační snahy v trestním právu hmotném

Přes veškeré pokusy o unifikaci práva v úplně novém, moderním trestním zákoně, zůstávaly základními normami zákoníky, které byly dědictvím zaniklé monarchie. Na území Čech, Moravy a Slezska to byl rakouský trestní zákoník č. 117/1852 ř. z., a pro oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi to pak byl uherský zákoník č. 5/1878 ř. z. Pokud šlo o rozdíly mezi těmito zákoníky, byly především v nazírání na osobu pachatele. Novější, uherský zákoník, byl z tohoto pohledu modernější a na osobu pachatele tak nahlíží humánněji. Nicméně byl také přísnější, co se týče např. výše trestu odnětí svobody a chyběla mu část, která popisuje postup řešení přestupků, ten byl zařazen až v samostatném zákoně z roku 1879.

Výše uvedené zákony samozřejmě vyžadovaly určité úpravy, a tak byly zrušeny dílčí pasáže, které by svým obsahem odporovaly republikánskému zřízení. Mezi takovéto úpravy patřila například hlava sedmá (§ 58 - § 67), která byla zrušena zákonem č. 50/1923 Sb. z. a n. Tato hlava pojednávala o zločinu velezrady, uražení veličenstva a úduv domu císařského a rušení veřejného pokoje.

Mezi další zákony, které byly zrušeny jinými právními předpisy, patřil např. § 467 trestního zákona. Tento paragraf byl navíc zrušen zákonem, který ne úplně spadal ryze do odvětví trestního práva, byl to zákon č. 218/1926 Sb. z. a n., o právech průvodců k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. § 36 zákona č. 243/1920 Sb. z. a n., byl zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů, který nahrazoval § 321 obsažen v hlavě sedmé TrZ. Dalším příkladem změn je možné uvést odstranění § 321 TrZ a jeho nahrazení čl. I odstavcem d) zák. č. 571/1919 Sb. z. a n., který odstraňoval pracovní a čelednické knížky a trestnost bezdůvodného zrušení pracovního poměru. Ke zrušení paragrafů vesměs docházelo ve chvíli, kdy byl vydán nový zákon s lepší a přesnější úpravou a formulací problematiky

Naopak ve všech historických zemích nově vzniklého Československa platil vojenský zákoník č. 19/1855 ř. z., a také Prügelpatent. Prügelpatent nicméně obsahoval pouze jednu

skutkovou podstatu, jinak jde o trestněprávní předpis (51). Toto byla však osamocená vlaštovka, jinak byla unifikace trestního práva stále problematická. V roce 1934 se nad tím pozastavil i prof. A. Milota, který konstatoval, že překážky v oboru trestního práva procesního nebyly tolik znatelné jako v případě trestního práva hmotného.

Problém s unifikací lze snadno demonstrovat na výkladu pokusu o trestný čin. Uherský trestní zákoník dle svých §§ 66 a 92 pokus o trestný čin trestal dle obligatorního předpisu, pokud došlo k prokázání polehčující okolnosti, bylo možné dokonce dvojnásobné snížení trestu. Rakouský trestní zákoník považuje dle § 47 odst. a) pokus za okolnost polehčující a soudce mohl uložit nižší trest, než jaký stanoví zákonná sazba a to při splnění podmínky „pokud proti nim není žádných okolností přitěžujících.“ (52). Rozdíl je v tom, že Uherský kodex znal totiž institut tzv. korekcionalizace (53). Tento institut umožňoval odsoudit viníka za přečin, ačkoliv zákonem byl stanoven trest žaláře, který je ukládán za zločin a naopak.

Vedlejší trestní zákony

Trestní právo hmotné mělo v období první republiky řadu mezer, které bylo potřeba zaplnit. K tomuto účelu bylo vydáno velké množství vedlejších trestních zákonů, které tyto mezery víceméně zaplnily. Vedlejším zamýšleným efektem těchto zákonů pak měla být ona již výše zmíněná a stále se nedařící unifikace československého trestního zákonodárství. Tento teoretický předpoklad se v praxi projevil jako zdánlivý, nominální (54).

Jedním z těchto vedlejších zákonů, které byly vydány za první Československé republiky byl zákon č. 269/1919 Sb. z. a n., který pojednával o padělání peněz a cenných papírů a byl vydán 22. května 1919. Vznik tohoto zákonu zapříčinila nutnost boje proti zvýšené padělatelské činnosti, která plynula z nestálosti mladé poválečné měny. Tento zákon zrušil v TrZ celou hlavu jedenáctou (§ 106 - § 121) a v § 57, který definoval zvláštní druhy zločinů, zrušil body 20 - 21.

V návaznosti na tento zákon je potřeba také zmínit zákon č. 15/1932 Sb. z. a n., úmluva o potírání penězokazectví. Úprava vznikla na popud podpisu Úmluvy o potírání penězokazectví 20. dubna 1929 v Ženevě. Československo se stalo signatářem vysvětlujícího protokolu a též podepsalo i fakultativní protokol, který byl součástí Úmluvy. Úmluva jako taková znamenala významný počín v oblasti harmonizace trestního práva na světové úrovni, jmenovitě měla stanovit společná pravidla pro potírání penězokazectví. Velkou úlohu při prosazování tohoto zákona, a to nejen u nás, sehrál prof. Dr. Jaroslav Kallab. Tento profesor se přímo zasloužil o

to, že problematická definice podvodného jednání ve smyslu Úmluvy byla v podobě právě fakultativního protokolu zakotvena důsledněji v některých zemích, které též tuto Úmluvu podepsaly.

Dalším zákonem, který měl vyplňovat mezery v tehdejší trestní právu byl zákon číslo 562/1919 Sb. z. a n., tento zákon vyšel 17. října 1919 a zaváděl podmíněčné odsouzení a podmíněčné propuštění. Tento zákon zrušil úpravu trestné novely zák. č. 36/1908 ř. z., která platila pouze na Slovensku. Tato novela dovoľovala u trestu odnětí svobody, který trval minimálně tři roky, buď převezení do Leopoldova, kde si odsouzený odpykal zbytek trestu v mírnějším režimu. Tato možnost byla možná po odpykání 2/3 délky trestu. Druhou možností bylo, po stejné době výkonu trestu, podmíněčné propuštění na svobodu. Podmínečné propuštění na svobodu mohlo proběhnout buď po podání vlastní žádosti, nebo po přezkoumání dozorné komise. Jak jsem již uvedla, tak uherský trestní zákoník tvořící kostru trestního práva na území Slovenska byl modernější než ten rakouský, který platil v zemích Koruny české. Z tohoto pohledu představoval zákon č. 562/1919 Sb. z. a n., značnou modernizaci, měl posílit mnohými odborníky prosazovanou výchovnou funkci trestu. V praxi se však bohužel míjel s účinností. Naprostá většina podmíněčně odsouzených nebo propuštěných se po určité době opět vrátila do vězení.

19. srpna 1921 vychází zákon č. 309/1921 Sb. z. a n., a byl to zákon proti útisku a na ochranu svobody ve shromážděních. Úkolem bylo upevnění vnitřní stability státu. Tento zákon vytvořil podklady pro stíhání osob, které zlým nakládáním způsobily druhému újmu na těle, svobodě, cti, majetku nebo výdělku. Upravoval také práva občanů na shromažďování a svobodný projev. Tento zákon měl tato práva chránit a také zajistit, aby takové shromáždění nebylo vedeno proti jednotlivcům z národnostních, náboženských nebo politických pohnutek.

V roce 1924 vychází tzv. „náhubkový zákon“ (55). Ve sbírce zákonů a norem měl číslo 124/1924 a výše uvedenou přezdívku dostal především kvůli tomu, že svým výkladem v podstatě omezil možnost svobodné kritiky. Celý zákon byl pak o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utržení a urážek na cti, zrušen byl až 2. ledna 1945.

Na konci 20. let, dne 21. března 1929 vychází pak zákon č. 31/1929 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují trestní zákony a trestní řády. Takovým doplněním bylo např. v otázce trestů § 4. Tento paragraf odkazoval na přestupky dle §§ 440,461 a 464 v rakouském trestním

zákoníku a na přečiny dle §§ 356, 359, 370, 380 a 402 v uherském trestním zákoníku. Přestupky a přečiny uvedené v těchto paragrafech obou zákoníků tak mohly být, pokud hodnota věcí nebo výše škody převyšovala 1 000 Kčs, potrestány tuhým vězením v mezích tehdejší trestní sazby, jejíž spodní hranice se v takovém případě stanovila na 14 dnů. §7 pak upravoval tzv. stavovské tresty a náhradní trest na svobodě.

A ani následující 30. léta se vydávání vedlejších trestních zákonů nevyhnula. Jako jeden z důležitějších považuji zákon č. 48/1931 Sb. z. a n. Tento zákon upravoval trestní soudnictví nad mládeží. Přijetím tohoto zákona se Československo zařadilo mezi další vyspělé země, které tento „lex specialis“ v obecném trestním právu pro kategorii mladistvých delikventů již měly. Tento zákoník se řídil základní a velmi důležitou zásadou a tou byla výchovná funkce trestu. Trest měl především delikventa převychovat tak, aby se již v budoucnu jeho chování, za které byl potrestán, neopakovalo.

Obsahově v sobě tento zákon spojoval v hlavě první oblast trestního práva hmotného a v hlavě druhé pak trestního práva procesního. Novinkou pak bylo zavedení pojmu mladistvý. Definice tohoto pojmu zahrnovala osobu, která v době spáchání činu dovršila čtrnácti let, ale nedokonala osmnáctý rok svého věku. Pro posuzování trestní odpovědnosti byl rozhodující právě věk. Platilo, že soud posuzoval kauzu spáchaného trestného činu, kdy pachatelem byl mladistvý, ale proces probíhal až po 18. narozeninách, ve prospěch obviněného, tj. dle trestního zákona určeného mládeži. Tento trestní zákoník také přihlížel k duševní vyspělosti jedince, tento postup byl zakotven v § 2 odst. 2: „pro značnou zaostalost v době činu rozpoznat jeho bezprávnost nebo řídit své jednání podle správného rozpoznání.“

Tento zákon, resp. § 71 rušil v trestním zákoníku § 2 písm. d), který byl nahrazen §§ 1 a 2, které definovaly pojmy nedospělý a mladistvý; § 237 a § 269 - 273, které pojednávaly o trestání nedospělých. Zmíněný § 71 dále ruší v zákoně č. 89/1885 ř. z. § 8, ze zákona č. 90/1885 ř. z. § 14 a v neposlední řadě § 3 písm. d) a § 6 vojenského trestního zákona č. 19/1885 ř. z.

Na závěr této podkapitoly bych ráda zmínila i zákon č. 91/1934 Sb. z. a n., který vyšel 3. května 1934 a obsahem tohoto zákona bylo ukládání trestu smrti a doživotní tresty. V této době se již projevuje trend pozitivistické školy, a tak se v tehdejší Československu našlo spousta odpůrců trestu smrti. Tento zákon doplňující § 52 TrZ nově umožňoval, v případě nálezu polehčujících okolností, místo vykonání trestu smrti uložit trest odnětí svobody v

trvání od 15 do 30 let, popř. na doživotí. Takto je to zapsáno alespoň hned v první větě zákona č. 91/1934 Sb. z. a n.: „Jsou-li okolnosti polehčující při zločinech, na které je uložen trest smrti, má sice soudce rozsudek podle zákona vynést, ale má se dále zachováti dle předpisů o řízení vydaných.“ Pokud pachatel zavraždil osoby a provedl tuto vraždu dle okolností uvedených v § 7 zákona na ochranu republiky, tedy útoky na život ústavních činitelů, nebylo možné uložit trest smrti a soudce mohl odsouzenému vyměřit trest odnětí svobody na doživotí. Trest odnětí svobody na doživotí v těžkém žaláři se ukládal také za pokus o vraždu nebo o úmyslné zabití. Vydáním tohoto zákona se rovněž zpřísnily podmínky pro propuštění z výkonu doživotního trestu, k tomuto aktu mohlo dojít nejdříve po odpykání 20 let.

Zákon na ochranu republiky

Dne 19. března 1923 vychází z pohledu trestního práva v meziválečném Československu nejvýznamnější zákon, ve Sbírce zákonů a norem má číslo 50, a byl to zákon na ochranu republiky. Spouštěcím mechanismem pro přijetí tohoto zákona, který začal platit 1. května 1923, bylo spáchání atentátu na tehdejšího ministra financí Aloise Rašína. Atentát byl spáchán 5. ledna 1923. Útočníkem byl mladý anarchista J. Šoupal. Ministr podlehl následkům zranění 18. února téhož roku v podolském sanatoriu v Praze. Dva dny na to, 20. února, vystupuje v poslanecké sněmovně se svým projevem předseda poslanecké sněmovny František Tomášek: „Právě tragický skon jeho musí nás však vyburcovat, abychom si řekli: „My všichni musíme se postavit za stát, za republiku, již věnováno bylo dílo jeho života. Musíme vykonat vše, aby byla vybudována, aby byla zvelebens a zabezpečena a abychom odrazili všechny úklady, jež jsou proti ní namířeny odkudkoli. 'Jen tak splníme i odkaz, který se smrtelného lože národu dal slovy: 'Všichni odpovídáme za osud vlasti, budeme-li všichni držet k sobě, udržíme republiku.“ (56)

Atentát na Aloise Rašína však nebyl jediným impulzem pro vytvoření tohoto zákona. Další důležitou roli jistě sehrál i pokus bývalého rakouského císaře Karla I. o převzetí vlády nad Maďarskem a také na snahy revizionistů vytvořit území v rozsahu bývalého Uherska. „...systematicky připravovaná a špecializovaná protištátna činnosť ukázala potrebu obnovenia, presnejšieho označenia dosavadných zákonných predpisov, ba ukázala potrebu špecializovať aj prostriedky obrany proti tejto protištátnej činnosti a zločinnosti s tým súvisiacim. Stačí poukázať na účinok revolučnej činnosti istých skupín v Rusku, na hnutie spartakovcov v Nemecku a na červený teror v Maďarsku.“ (57) Účelem tohoto zákona tak bylo i potlačovat jak pravicový, tak levicový extremismus.

Schválením tohoto zákona došlo k tomu, že umožnil stíhat trestné činy, které do té doby nebyly obsaženy v žádném jiném právním kodexu, upravil celou řadu dalších skutkových podstat, u některých dokonce zvýšil trestní sazby a zpřísnil zásady ukládání trestů - ve většině případů vyloučil možnost uložení podmíněčného odsouzení (58). Mnozí odborníci však považovali ochranu republiky, díky zákonu č. 449/1919 Sb. z. a n. (59), který fakticky potvrzuje na neurčito recepční zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., resp. úprava podle platného trestního zákona (59); za dostatečnou a tak považovali přijetí další právní normy řešící ochranu republiky za zbytečné. Tomuto odpovídalo i schvalování, i přesto, že byl tento veskrze pozitivně přijímaný, tak zákon nebyl přijat jednomyslně a s pochopením. Proti se samozřejmě stavěli představitelé opozičních stran zastupující zájmy jednotlivých národů obývajících Československo, šlo tedy o představitele německých politických stran, slovenských autonomistů a komunistů (60). Především komunističtí poslanci vyjadřovali svůj nesouhlas se schvalováním tohoto zákona bušením do pultů, pískáním, zvoněním apod. Toto chování donutilo předsedu poslanecké sněmovny vykázat je ze sálu (57).

I přes výše popsané obstrukce během schvalování, došlo nakonec ke schválení příslušného zákona, což radostně okomentoval i vedoucí legislativních prací na tomto zákoně prof. A. Miříčka: „Dne 8. dubna t. r. nabyl účinnosti zákon na ochranu republiky z 19. března 1923 číslo 50 Sb. z. a n. ... Jak známo, předcházely tuhé boje, prve než tento zákon spatřil světlo světa. Že zápas vítězně a že podniknuté dílo bylo korunováno zdravím výsledkem, sluší upřímně vítati v zájmu republiky, proti jejichž nepřátelům zákon, bude-li ho náležitě užíváno, poskytne účinných zbraní“ (61).

Hlava I. obsahovala zločiny, které byly stíhány v rámci úkladů o republiku, § 1 pak obsahoval definici činů, které byly za tyto úklady považovány - např. „Kdo se pokusí: násilím změnit ústavu republiky, zejména pokud jde o samostatnost, jednotnost nebo demokraticko-republikánskou formu státu,..“ (62) V Hlavě II. v § 5 bylo trestáno vyzrazení státního tajemství, v § 6 pak vojenská zrada, přesněji je v § 11 pak zakotvena zvýšená ochrana bezpečí ústavních činitelů a cti prezidenta republiky. Následující hlava pak upravovala definici činů, za které by mohl být pachatel stíhán, pokud by se dopustil ohrožení míru v republice a její vojenské bezpečnosti. Tato III. hlava mluví např. v § 18 o šíření nepravdivých zpráv, v § 19 o podpoře návratu členů bývalé panovnické rodiny či v § 22 nedovolené najímání vojska. Závěrečná ustanovení jsou pak obsahem hlavy IV. V této hlavě se v § 27 definuje účinnou lítost, v § 28 vyměňování trestu či v § 35 podmíněčné odsouzení. S vydáním zákona na ochranu republiky vychází zároveň i oficiální překlad zákona č. 134/1885 ř. z.,

kteřý pojednával o opatřenech proti obecně nebezpečnému užívání třaskavin a obecně nebezpečné zacházení s nimi (63).

V zákoně se samozřejmě objevilo několik sporných míst, na to upozornil časopis právník v roce 1924, zároveň ale autor článku oceňuje vydání publikace A. Miloty, který se na tvorbě zákona sám podílel, věnující se komentářům jednotlivých paragrafů: „autorův výklad pochybných míst nabývá povahy interpretace ... oficiosní. To má zejména význam, pokud jde o známou spornou otázku, vztahuje-li se příslušnost státního soudu také na dokonanou vraždu ústavních činitelů...“ (64) Velmi diskutabilními byly otázky, které byly kladeny se skutečností urážky prezidenta republiky. Urážka prezidenta republiky jako trestný čin je popsán v § 11 č. 1. K tomuto problému Milota dodává, že k tomu, aby došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu je kromě vědomí, že projev je zneuct'ující, ještě zvláštní „animus injuriandi“ - tzn. úmysl ublížit prezidentově cti.

Spolu s vydáním zákona na ochranu republiky došlo ke stejnému jevu, jako v případě vydávání tzv. vedlejších trestních zákonů. Došlo tedy k nahrazení nebo zrušení několika prvků v dosud platném rakouském zákoníku. Co se týče odstranění hlav, paragrafů nebo jejich odstavců, tak v původním rakouském zákoně došlo ke zrušení § 57, upravující zvláštní druhy zločinů, v bodech 1 - 3. Paragraf č. 41 nového zákona, který uváděl poměr k dosavadním ustanovením, rušil např. § 92, který upravoval jak naložit s těmi, kdo neoprávněně verbují (nahrazen § 22 zák. č. 50/1923 Sb. z. a n.) a dále odkazuje na § 8 již zmíněného zák. č. 134/1885 o opatření proti obecně nebezpečnému užívání třaskavin a obecně nebezpečnému zacházení s nimi. Došlo také k odstranění celé hlavy VII, tedy §§ 58 - 67, které obsahovaly definici zločinů velezrady, urážky panovníka a jeho rodiny a rušení veřejného pořádku. Dalšími zrušenými paragrafy byly § 220 - § 222, které byly nahrazeny § 21, upravujícím problematiku svádění nebo pomáhání k vojenským zločinům nebo nadržování jim. Z hlavy páté byly §§ 285 - 289 pojednávající o přečinech a přestupcích proti veřejnému pokoji a řádu, zrušeny a nahrazeny § 17, který hovořil o sdružování státu nepřátelském. Paragraf č. 14 o rušení obecného míru ve svých člancích č. 2 - 5 nahrazoval § 302 z původního rakouského zákona. Poslední paragraf, který zmíním a který byl nahrazen, je § 308, který byl nahrazen § 18 o šíření nepravdivých zpráv.

Výše popsané úpravy se promítly do stávajícího trestního řádu takovým způsobem, že některé další části zákoníku pozbyly logického základu jejich platnosti a došlo k jejich zrušení. Jako

příklad uvedu § 278 pojednávající o přečinech a přestupcích proti veřejnému pokoji a řádu, kde pozbyly platnosti písm. b), d), g), k) a m).

Tento zákon na ochranu republiky nejen rušil a nahrazoval některé zákony ze stále platného rakouského trestního zákoníku, ale zároveň také doplňoval některé paragrafy a ustanovení. K takovýmto paragrafům patřily např. § 1 - úklady; a § 10 - Násilí proti ústavním činitelům nebo osobování si jejich moci; Tyto paragrafy byly upřesněny v hlavě IX. v § 76 o veřejném násilí. Obdobně to platilo i o následujících paragrafech § 7 čisl. 5, doplňoval § 52 TrZ; § 13 čisl. 2 a 3 doplňovaly § 73 TrZ; § 27 doplnil § 233 TrZ; § 27 pak § 233 TrZ, § 28 doplňoval § 54 a § 55 TrZ a § 29 pak § 241 TrZ a takových případů bylo více.

Zatím jsem se věnovala úpravám, které měly dopad pouze na rakouský trestní zákoník, ten však nebyl jediný, na který se promítly změny s přijetím zákona č. 50/1923 Sb. z. a n. Jak jsem již uvedla, tak na území Slovenska a Podkarpatské Rusi platil zákoník uherský z roku 1878 a jelikož to byla pro tyto dvě historické země podobně významná trestněprávní norma jako rakouská obdoba v Zemích Korun české, tak se v následujících několika řádcích budu věnovat právě změnám, které zákon na ochranu republiky vyvolal v uherském trestním zákoníku. Ze zákona č.5/1878 ř. z., došlo k vypuštění celého článku V a ke zrušení § 126 - § 152, § 158, § 161, § 171 - § 174 a § 453 - 459. Z uherské úpravy trestání přestupků pak byly vypuštěny § 33, §34 čl. 1 a čl. 3, § 37, § 39 a § 109. Zrušení se dočkal také článek XL.

Další právní normou, kterou jsem již dříve zmínila a které se vydání zákona na ochranu republiky významněji dotknulo, byl trestní zákon vojenský z roku 1855. Změnu si vyžádal i zákon č. 8/1863 ř. z., o některých doplněních trestního zákona obecného nebo mnou již také zmiňované císařské nařízení č. 156 z roku 1915. Tím by byl výčet významnějších trestních zákonů, kterých se dotklo vydání zákona č. 50/1923 Sb. z. a n., více méně naplněn, nicméně je nutno konstatovat, že § 41 tohoto zákona se rušila i veškerá ustanovení, která by tomuto zákonu odporovala.

Bez povšimnutí by určitě neměl zůstat § 40 zák. č. 50/1923 Sb. z. a n., který obsahoval Zvláštní ustanovení pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Tento paragraf přinesl do těchto dvou zemí značné zpřísnění trestání určitých činů. Tyto činy jsou uvedeny v § 11 čl. 1 a v § 20 a dle čl. 1 § 40 tohoto zákona byly na Slovensku a v Podkarpatské Rusi trestány jako přečiny. Oproti tomu v Čechách byly vyjmenované činy brány jako přestupky a pachatel mohl být potrestán nanejvýš vězením od osmi dnů do šesti měsíců. Mezi tyto činy patřila urážka

prezidenta republiky dle § 11, přesněji o čin ublížení prezidenta nebo jeho náměstka „výhrůžkou zlého nakládání nebo jiným hrubě zneuctívajícím projevem nebo ho uvede ve veřejný posměch, kdo pronese o něm obvinění, věda, že tím vážně ohrozí jeho čest“. Druhým trestním činem byla hrubá neslušnost a i v tomto případě se postupovalo stejně přísně. Pokud šlo o to, jak přísně byly tyto činy v oblasti bývalého Zalitavska, v porovnání se zbytkem ČSR posuzovány, jasně hovoří obsah č. 2 § 40: „Pokus přečinů podle tohoto zákona je trestný.“ Celý předcházející odstavec jsem psala o zpřísnění pohledu na výše uvedené činy a možná mohlo dojít k nabytí dojmu, že takto postavený zákon by mohl být diskriminující pro obyvatele Zalitavska. Nicméně opak byl pravdou. Ze znalostí uherského trestního zákoníku o přestupcích z roku 1879, resp. jeho § 26, je jasně patrné, že pokus o přestupek byl beztrestný. Nyní je již patrné, proč byl § 40 do zákona na ochranu republiky zakomponován. Bez jeho přítomnosti v této normě by pak paradoxně došlo k diskriminaci v oblasti rovnosti před zákonem u obyvatel Čech, Moravy a Slezska.

Novelizaci tohoto zákona přinesla změna politických poměrů v Německu. U našeho souseda se k moci dostává A. Hitler a jeho NSDAP a v ČSR dochází k aktivizaci extrémistů (65). První novelizace z roku 1933 vyšla pod č. 124/1933 Sb. z. a n. a upravovala § 14, který upravoval problematiku rušení obecného míru. Tento paragraf byl doplněn odstavcem č. 6, který obsahoval prohlášení pamatující na bezpečnost Národního shromáždění. Další paragrafem, kterého se týkala novelizace, byl § 34 o zastavení periodického tisku. Do toho paragrafu přibyl § 34a, který umožňoval vládě, aby: „vyžaduje-li toto účinnější ochrana bezpečnosti nebo vážnosti republiky, její ústavy nebo obecného míru v ní ... nařízením, schváleným presidentem republiky, nejdéle na dobu jednoho roku, rozšířiti okruh trestných činů, pro které lze podle § 34 vysloviti přípustnost zastavení periodického tiskopisu, o přečiny a přestupky uvedené v § 11 č. 2(urážka presidenta republiky - pozn. aut.), § 14 č. 4 - 6 (rušení obecného míru - pozn. aut.), § 16 č. 1 (schvalování trestních činů - pozn. aut.), § 18 (šíření nepravdivých zpráv - pozn. aut.) a § 20 (hrubá neposlušnost - pozn. aut.) (66)“ a „prodloužiti dobu, na kterou lze podle § 34 naříditi zastavení periodického tiskopisu, u tiskopisů, vycházejících alespoň pětkrát týdně, na tři měsíce, u tiskopisů vycházejících alespoň třikrát týdně, na šest měsíců a u tiskopisů, s jejichž opětným vydáváním od konce doby, po kterou byly naposledy zastaveny, na šest měsíců bez ohledu na to, jak často vycházejí. (67)“ Jak je patrné, tak stinnou stránkou vydaného zákona byl poměrně velký zásah do demokratických práv občanů Československa. Nejvíce tímto utrpěla svoboda projevu a svoboda tisku (68).

Další úprava tohoto zákona pak přišla o rok později. Tato novela měla č. 140/1934 Sb. z. a n. a měnila a doplňovala nejen zákon na ochranu republiky, ale i tiskové zákony. Tyto doplňky se týkaly § 4 zák. č. 50/1923 Sb. z. a n. Do tohoto paragrafu byly doplněny § 4a a § 4b, které upravovaly problematiku zákazu šíření periodických i neperiodických tiskovin, resp. možnosti, jak zamezit šíření těchto tiskovin. Dalším paragrafem ze zákona na ochranu republiky, kterého se úprava týkala byl opět § 14. Do tohoto paragrafu byl vložen § 14a v následující úpravě: „Kdo veřejně nebo před více lidmi nebo více lidí popuzuje k násilnostem, nepřátelským činům nebo k zášti proti jednotlivým skupinám obyvatelů anebo proti jednotlivci proto, že jsou stoupenci demokraticko - republikánské státní formy nebo demokratického řádu Československé republiky, trestá se za přečin vězením od osmi dnů do tří měsíců. (69)“ To však nebyla poslední změna týkající se právě § 14. Tento paragraf byl pozměněn ještě později Vládním nařízením č. 20/1939 Sb. I., které reagovalo na podepsání Mnichovské dohody. A účelem vydání tohoto nařízení byla snaha zajistit ochranu republiky. Paradoxem tohoto nařízení bylo, že došlo ke zrušení odst. 5 a 6 § 14, odst. 2 § 20 a odst. 1 § 40 a tyto kroky vedly k tomu, že se zákona č. 50/1923 Sb. z. a n. na ochranu Československé republiky stal fakticky „zákon na ochranu Třetí říše“. K dalšímu doplnění došlo opět v § 17 o sdružování státu nepřátelském, § 18 o šíření nepravdivých zpráv a § 34 o zastavení periodického tiskopisu. Jak je všeobecně známo z historie, tak ani tyto snahy, které vedly k velice nepopulárnímu omezení občanských práv a svobod zakotvených v ústavě ČSR, bohužel nestačily k záchraně samostatnosti první Československé republiky.

Zákon na ochranu cti

V této části bych se ráda blíže věnovala dalšímu významnému právnímu kodexu, který vznikl v meziválečném Československu. Šlo o zákon, který byl vydán ve Sbírce zákonů a norem z roku 1933 a lze ho najít pod číslem 108. Zákon byl o ochraně cti a jeho platnost měla počátek 28. června 1933, tento zákon upravil, a částečně unifikoval velkou materii trestního práva. Vydání této normy reagovala na vesměs špatné zkušenosti, které přinesla tisková novela z roku 1924, a tento problém se týkal především nedokonalou úpravou odpovědnosti za delikty proti cti spáchané obsahem tiskovin. Tento problém však nebyl jediným důvodem vzniku specializovaného zákona na ochranu cti, dalším byly již dříve zmíněné komplikace, které provázely přípravu nového trestního zákona.

Až do roku 1933, kdy vychází tento zákon, se v oblasti, kterou tento specializovaný zákon upravoval, postupovalo dle platného rakouského trestního zákona; resp. Uherského trestního

zákona na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Co se týče rakouského trestního zákona, tak ten se deliktům utrhaní na cti věnoval v hlavě dvacáté páté v § 209. Podobně jako § 514 zák. č. 19/1855 a §227 zák. č. 5/1878 byl v odst. 4 § 42 zák. č. 108/1933 přejmenován na zločin křivého obvinění.

Vydáním tohoto zákona byly zrušeny paragrafy 487 - 497 v rakouské trestní předloze a ve vojenském trestním zákoně pak paragrafy 760 - 771. Další zákon, který vydáním tohoto zákona pozbyl platnosti, byl zák. čl. XLI/1914, který v Uhrách upravoval ochranu cti, dále pak císařské nařízení č. 228/1852 ř. z., o urážkách vojnů. Změny se dotkly i zákona, kterému jsem se věnovala v předchozí podkapitole, tedy zákona č. 50/1923 Sb. z. a n., o ochraně republiky. V tomto zákoně se změny promítly do § 40. Tento paragraf upravoval zvláštní ustanovení pro Slovensko a Podkarpatskou Rus a šlo o zrušení klasifikace činů uvedených v § 11 č. 1. Zde uvedené činy již nesměly být nadále trestány jako přečiny.

Vydáním této právní úpravy došlo opět k jakési unifikaci, protože zákon platil samostatně a jednotně v celé tehdejší Československé republice. V tomto zákoně byla upravena odpovědnost za útoky proti bezpečnosti cti a došlo k zařazení deliktů do čtyř skupin. V § 1 byla definována urážka, v § 2 urážka, v § 3 utrhaní na cti a v § 4 pak výčitka trestního stíhání nebo trestu. Zákon jako takový nenašel uživatele pouze fyzické osoby k soukromé formě žaloby, ale užívaly ho např. parlament, vláda nebo politické organizace jako osoby právnické k veřejné žalobě. Nicméně, i tento charakter veřejné žaloby měl svá omezení. Takovouto žalobu šlo podat pouze u deliktů, které směřovaly např. proti vládě, soudu, četnictvu apod. a tyto delikty byly uvedeny v § 1 - § 3. Nicméně ačkoliv bylo vymezení dotčených osob taxativní, tak nedostatečně. Dle L. Vojáčka způsobilo spojení „veřejný úředník“ nespočet komplikací a to především kvůli nejednotné interpretaci (70).

Veřejná žaloba se podávala pouze se zmocněním dotčené osoby. Pokud nebyl možný výslech dotčené osoby, tak se zmocnění udělovalo úřadu, resp. velitelství jí představeného. V případech, kdy neexistoval takový úřad nebo velitelství, bylo zmocnění poskytnuto vládou.

Zákon o ochraně cti samozřejmě pamatoval i na případy, kdy mohla být trestnost zpochybněna. Tyto důvody jsou pak uvedeny v § 6 - § 8, které vylučovaly trestnost a mezi tyto patřil například důkaz pravdy a omluvitelného omylu. Důvody uvedené v těchto parametrech se však týkaly pouze urážek, pomluv a výčitek trestního stíhání a trestu. Pokud šlo o problematiku utrhaní na cti, tak zde nebyl ani jeden důvod beztrestnosti relevantní a to z

důvodů, které byly obsaženy v § 3. Dle tohoto paragrafu byl nauctiutřačem ten, kdo věděl, že šíří nepravdivou pomluvu, či jednal dle promyšleného plánu se zlým úmyslem. Výše uvedené důvody jasně vymezovaly to, proč pro takovéto chování nehledat omluvu.

Vojenské trestní právo hmotné

Po vzniku samostatné Československé republiky došlo i v případě vojenského práva k převzetí vojenského trestního zákoníku, který platil již za dob Rakouska - Uherska, jmenovitě to byl zákon č. 19/1855 ř. z. Tak jako ostatní přejímané právní normy, tak se ani tato nevyhnula snahám o revizi. Z hlediska práva jsou zajímavé především trestné činy, které se v civilním trestním právu nevyskytují.

Vznik trestního práva jako speciální regulace pro příslušníky, má své opodstatnění především v požadavcích, které kladou vysoké nároky na dodržování pevného řádu a kázně, stejně jako bezvýhradné plnění stanovených povinností (71). Tato zvláštní disciplína trestního práva byla v průběhu jeho dějin předmětem několika odborných publikací, které se pojetím vojenského trestního práva zabývaly. Tyto studie víceméně potvrdily, že výjimky jsou pro vojsko nepostradatelné a zásadní (72). Závěrem je, že rozdílem mezi obecným trestním právem a trestním právem vojenským je možno spatřovat v důvodu, zakládajícím trestní pravomoc: územní svrchovanost státu nad všemi občany bez rozdílu versus založení speciální pravomoci z titulu příslušnosti k branné moci (73).

V porovnání s civilní částí trestního práva docházelo v oblasti vojenského trestního práva k daleko rychlejšímu přizpůsobování potřebám mladé republiky. Toto přizpůsobování mělo jasné příčiny. Personální složení vojenských soudů bylo před 28. říjnem 1918 národnostně velmi různorodé a po vzniku republiky odešli zaměstnanci jiné než československé národnosti. To mělo za příčinu kolaps těchto soudů. Další příčinou pak byla ochrana mladé republiky, kdy se musela bránit útokům cizích mocností, které měly vojenský charakter.

Jak již bylo uvedeno, tak došlo k převzetí rakousko-uherských právních norem. Toto převzetí probíhalo velmi rychle, stejně jako změny, které byly prováděny. První změna přišla ještě v roce 1918, kdy vešel v platnost zákon č. 9/1918 Sb. z. a n. Tento zákon sjednotil soudy společného vojska a zeměbrany, zrušil účinnost dosavadní vojenské přísahy a její účinky byly nahrazeny zařazením do branné moci (74). V témže roce přichází i další zákon, který upravoval vojenské právo, byl to zákon č. 89/1918 Sb. z. a n. Tento poměrně rozsáhlý zákon byl po uvedení do praxe považován za jeden z nejmodernějších v Evropě. Dochází v něm ke

zrušení institutu příslušného velitele, který měl pravomoc stíhání a vznášení žaloby. Tyto pravomoci přešly na veřejného žalobce. Dále pak upravil způsob řešení kompetenčních sporů, které probíhaly mezi jednotlivými orgány vojenské justice. Nově určil i obsazení a složení soudů a anuloval platnost čl. LX, který upravoval polní trestní řízení.

Následovaly právní úpravy, které se nevěnovaly výlučně vojenskému trestnímu právu, ale dotýkaly se i ostatních oborů práva. Jednou z významných právních norem byl zákon č. 562/1919 Sb. z. a n., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Tato úprava se věnovala mimo jiné ukládání a výkonu trestů na svobodě a penězích. K omezení osobní příslušnosti vojenských soudů pak dochází vydáním ústavní listiny č. 121/1920 Sb. z. a n. Toto omezení se týkalo vykonávání soudů nad civilními osobami. Ty mohly být souzeni před vojenským soudem pouze za válečného stavu. V roce 1920 vychází i nový zákon o četnictvu, pod č. 299/1920 Sb. z. a n., který i nadále podřizoval příslušníky četnictva pravomoci vojenským soudům. Výkon vojenského práva samozřejmě ovlivnil i zákon na ochranu republiky, tedy zákon č. 50/1923 Sb. z. a n. Ten vypouštěl třetí díl vojenského trestního zákoníku, který se věnoval zločinům proti válečné moci státu.

Jak již bylo řečeno, tak se vojenské trestní právo těšilo určitým výsadám. To se nelíbilo některým civilním představitelům, především prof. August Miříčka byl velmi kritický. Vyústěním jeho snah o zrušení dualismu trestního práva pak byla zpráva, kterou poslala Československá společnost pro právo trestní 4 týdny po svém ustanovení na Ministerstvo národní obrany: „Poněvadž v nejbližší době nebude lze při celkové reformě a unifikaci trestního práva pominouti též reformu vojenského trestního práva a vojenského soudnictví, případně společnosti úkol, aby spolupracovala v duchu demokracie také na reformě vojenského trestního práva.“ Podepsán předseda společnosti, universitní profesor August Miříčka (75). Koordinace civilního a vojenského trestního práva bylo z pohledu Ministerstva národní obrany velmi žádoucí, a tak spolupráci nejprve potvrdilo, nicméně později nijak nepodpořilo a tak ke koordinaci nakonec nedošlo a to i když bylo toto sjednocení trestních zákoníků prosazováno na nejvyšších místech.

Trestní právo procesní

Nejen trestní právo hmotné, ale i to procesní bylo v tehdejší Československu dualitní. Zatímco pro české země platil, stejně jako to bylo i v případě hmotného trestního práva, rakouská předloha z roku 1873, na Slovensku a Podkarpatské Rusi to opět byla uherská

předloha z roku 1896. Hned po vzniku samostatného Československa se začaly ozývat hlasy, které volaly po unifikaci trestního práva procesního a to především z důvodu, že dualismus v této oblasti práva je značně nebezpečnější, než je tomu v případě trestního práva hmotného. Nicméně i v tomto případě nedopadly požadavky na úrodnou zem a pokusy o unifikaci trestního práva procesního dopadly prakticky stejně, jako to bylo v případě trestního práva hmotného. Přesto, že se v období 1. republiky nepodařilo tuto oblast trestního práva unifikovat, tak vzniklo několik právních norem s trestně procesním charakterem, kterým bych se v této části chtěla věnovat.

K velmi rychlé úpravě došlo ještě v roce 1918. Několik dní před Vánocemi vychází zákon č. 89/1918 Sb. z. a n. Na základě této právní úpravy došlo k prozatímním změnám v některých ustanovení vojenského trestního řádu (76). Článek č. III například upravil místní příslušnost jednotlivých vojenských soudů dle místa dopadení pachatele. To bylo v rozporu s trestním řádem, který ve svém § 5 stále upravoval místní příslušnost soudů dle místa spáchání trestného činu (77).

Rakouský trestní řád se novelizace dočkal také poměrně záhy, 15. května 1919, kdy vychází zákon č. 263/1919 Sb. z. a n., který tento trestní řád doplňoval. Změny se objevily např. v § 283. Do tohoto paragrafu byl mezi druhý a třetí odstavec vložen následující text: „Odvolání podle odstavce prvního může být též podáno do výroku, že čin byl spáchán z pohnutek nízkých a nečetných a že nastává ztráta práva volebního, nebo proto, že takový výrok vynesen nebyl, ač to žalobce navrhl (78).“ Další úpravy se týkaly § 322, přesněji části týkající se dávání otázek porotcům; § 329, přesněji části týkající se porady a usnášení se porotců; a § 464, přesněji části týkající se opravných prostředků proti rozsudkům soudů okresních.

Dne 18. prosince 1919 byl vydán zákon, který vyšel ve Sbírce zákonů a norem v roce 1920 pod číslem 1. Hned první paragraf tohoto zákona zrušil § 395 z kapitoly XXII. o nákladech řízení trestního a dále upravil znění celé řady dalších paragrafů rakouského trestního řádu. Mezi takovéto paragrafy patřil i § 2, který původně zněl následovně: „Veřejná žaloba pomíjí, když nařídí císař, aby pro některý čin trestný řízení trestní se nezavádělo aneb, aby řízení zavedené se zastavilo.“ Je jasné, že slovo „císař“ nemělo v republikánských zákonech své místo, a tak bylo nahrazeno slovním spojením „president republiky“. Jak je patrné z výše uvedeného příkladu, tak i formulace z hlediska jazykového byla značně kostrbatá a z tohoto důvodu došlo i k aktualizaci do tehdy běžně používaného českého jazyka.

Při čtení této novely navíc nemůže zůstat bez povšimnutí čtenáře změna, která byla provedena u § 385. Tato změna se týká odměn tlumočnicků. V původním rakouském trestním řádu byly takovéto odměny přesně stanoveny. Pokud tlumočnick ústně přeložil jeden arch cizojazyčné listiny, mohl si za svou práci nárokovat 50 krejcarů, pokud překlad o stejném objemu probíhal písemně, pak jeho odměna vzrostla na 2 zlaté. To však nebylo vše. Pokud byl tlumočnick povolán k soudnímu výslechu, tak si mohl nárokovat další odměnu. Tato odměna ještě narostla, pokud si sám psal protokol. V nové úpravě z roku 1919 si zákon v § 385 postačí s konstatováním: „poplatky tlumočnicků určují se obdobně jako poplatky znalců. (79)“

Jak jsem již zmínila, tak v ČSR panoval dualismus trestního práva, a tak se zákon č. 1/1920 Sb. z. a n. promítl samozřejmě i do uherského trestního řádu z roku 1896. Šlo především o nahrazení neaktuálních pojmenování orgánů, podobně jako u rakouského trestního řádu. Došlo tedy k nahrazení termínů „královská kurie“ nebo „korunní zástupce“. K těmto termínům byly zavedeny jejich aktuální ekvivalenty, tedy „nejvyšší soud“ a „generální prokurátor“. To však nebyly jediné změny, další se týkaly odkladného účinku. To je příklad i § 146, do kterého byl přidán následující odstavec: „Stížnost státního zástupce do usnesení, kterým vyšetřující soudce zrušuje zatímné zadržení nebo vyšetřovací vazbu, má účinek odkladný, je-li odpověděna a provedena do 48 hodin (80).“ Stejně ustanovení bylo i v § 157 a odkladného účinku se dotýkaly i úpravy v § 151, § 160 a § 514.

Trestné činy, respektive řízení o nich, upravoval zákon č. 50/1923 o ochraně republiky. K těmto řízením byl zákonem č. 51/1923 Sb. z. a n. zřízen státní soud. Tento soud tvořil předseda a jeho náměstek. Tyto funkce byly obsazovány na 3 roky a jmenování měl ve svých kompetencích prezident republiky. Jako doplněk k předsedovi a náměstkovi zde působili soudci z povolání z řad Nejvyššího soudu. Soudci z povolání působící v řadách Nejvyššího soudu byli jmenováni prezidentem Nejvyššího soudu s mandátem na jeden rok. Obvyklou praxí při projednávání trestných činů bylo přivolání i tzv. přisedících znalců práva. Takováto líčení pak probíhala před senátem, který měl šest členů, z toho tři museli být soudci z povolání. Tento zákon byl zrušen v 4. dubna 1935, kdy vyšel zákon č. 68/1935 Sb. z. a n., o vrchních soudech jako soudech státních a ten ve svém § 17 ukončil platnost zákona č. 51/1923 Sb. z. a n., který mimochodem za dobu své platnosti nebyl novelizován.

Dalším zákonem, který doplňoval rakouský trestní řád byl zákon č. 4/1924 Sb. z. a n. Tento zákon doplňoval § 393, který měl upravovat otázku hrazení služeb právního zástupce. Výnosem tohoto zákona došlo, na základě usnesení Národního shromáždění ČSR, k doplnění

§ 393 o čtvrtý odstavec s následujícím zněním: „Výši těchto nákladů určuje na návrh oprávněného soud (81).“ Využit tohoto ustanovení však bylo možné ještě před nabytím platnosti tohoto zákona. Předpokladem bylo, že před nabytím účinnosti tohoto zákona nebyl zahájen spor o výši nákladů před civilním soudem.

V roce 1924 vyšly ještě další dva zákony doplňující dosud platné řády rakouský a uherský. Prvním byl zákon číslo 8/1924 Sb. z. a n., který upravoval trestné projednávání konanému podle trestního řádu, zák. čl. XXXIII. z r. 1896, proti nepřítomným osobám. Tím druhým byl pak zákon č. 73/1924 Sb. z. a n., který měnil ustanovení trestních řádů o tom, kdo má právo být posluchačem veřejného trestního líčení, resp. komu může být toto právo odepřeno. Dle tohoto zákona mohlo být právo být posluchačem veřejného trestního líčení odepřeno osobám, které byly opětovně trestány za zločiny ohrožující lidský život, mravnost nebo majetek, nezletilým osobám (pokud to nevyžadovalo jejich studium na VŠ) a ozbrojeným osobám (jestliže to nevyžadovalo jejich povolání - např. policie).

Na konci druhé dekády 20. století pak vycházejí další zákony, které měly za úkol upravit a případně doplnit oba trestní řády, jak rakouský, tak i ten uherský. Ten starší byl z 1. července 1927 a měl číslo 107. Měl za úkol měnit některá ustanovení, tak aby došlo k určité unifikaci. Takováto unifikace probíhala tak, že si zákon vybral příslušné paragrafy z obou zákoníků a nahradil je textem stejného znění. Byl to případ například § 131 v rakouském trestním řádu a jeho obdoba pod § 224 v uherském trestním řádu. Novelizovaná podoba měla následující znění: „Vznikne-li podezření z otravy, buďtež předměty, které mají býti zkoumány, zaslány zpravidla universitnímu stavu pro soudní lékařství, který přibere k otevření zásilky dva znalce chemiky a nemůže-li sám podati posudek bez chemického vyšetření, odevzdá jim předměty, o které jde, k podání nálezu a posudku. I v takovém případě podá však posudek o otravě universitní ústav pro soudní lékařství (82).“ Článek II. tohoto zákona pak zřizují soudní lékařské dvory. Následující článek, tedy III. Článek, zrušil v rakouském trestním řádu § 119 a v uherském trestním řádu pak § 228 a § 239.

Mladší zákon byl z 21. března 1929 a ve sbírce zákonů a norem měl číslo 31. Tento zákon pak změnil a doplnil kromě trestních zákonů i trestní řády. U obou trestních řádů z období monarchie doplnil ustanovení týkající se např. trestního příkazu či zvýšení některých peněžitých částek. Změny se dotkly i zákonů č. 131/1912 ř. z. a čl. XXXIII/1912, tedy vojenských trestních řádů. Novelizace se tento zákon dočkal o dva roky později, kdy vydáním zákona č. 209/1931 Sb. došlo ke zrušení § 15 pojednávajícím o sepsání rozsudku.

Po osamostatnění a definování Československé republiky po roce 1918 bylo pro mladý stát velmi důležité, aby si udržel na nárokovaném území svou svrchovanost. Situace byla velmi komplikovaná především na Slovensku a také v oblasti takzvaných Sudet, kde existovaly silné národnostní menšiny, ať už maďarské (v případě Slovenska), nebo německé (pokud šlo o Sudety). K prosazování svrchovanosti Československa na veškerém jeho území tak měl pomoci zákon č. 300/1920 Sb. z. a n. o mimořádných opatření, který byl ze dne 14. dubna 1920. V tomto zákoně se v § 5 říkalo, že: „propuštění na svobodu po složení jistoty ... může být vyloučeno. (83)“ a navazoval na to § 6 :“státní úřad bezpečnostní může ... kdykoliv i bez soudního rozkazu konati domovní prohlídky. (84)“ Takový výklad zákona by byl značným omezením občanských svobod, a tak se týkal trestných činů, které byly vyjmenované v § 12 tohoto zákona, šlo např. o skutky proti tomuto zákonu, skutky proti státu či veřejnému řádu a pokoji, nebezpečné násilí nebo vražda. Zákon platil beze změn až do roku 1933, kdy svou novelizací reagoval na dění v Německu. Jak jsem již uvedla, tak v roce 1933 se k moci v Německu dostává NSDAP a funkce říšského kancléře se ujímá Adolf Hitler. Tento krok měl odezvu především v Sudetech, kde se početná německá menšina začala mobilizovat a požadovat připojení těchto oblastí k Německu. Novela vyšla pod zákonem č. 125/1933 Sb. z. a n. Oproti původnímu zákonu č. 300/1920 Sb. z. a n. se tato novela přesunula od ochrany republikánské podoby československého státu k ochraně "demokraticko - republikánské" formy ČSR (85).

V průběhu třicátých let pak pokračovalo vydávání dalších důležitých předpisů. Za zmínku stojí zákon č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží. V době vydání tohoto předpisu šlo o přelomový a velmi moderní právní předpis. Měl za úkol nahrazovat zastaralé normy trestního práva hmotného i procesního ve vztahu k nedospělým a mladistvým pachatelům. Tento zákon byl vyústěním dlouholetých snah o změnu tehdejšího nevyhovujícího stavu. Principem této normy byla restorativní justice. Uložený trest měl tedy za úkol napravit mladistvého a k tomu měla sloužit výchovná opatření. Zákon obsahoval ustanovení trestního práva hmotného i procesního (86). Tento zákon byl použit jako předloha při tvorbě jeho moderní obdoby v podobě zákona č. 218/2003 Sb (87).

Neméně důležitým zákonem se pak stal zákon č. 108/1933 Sb. z. a n., O ochraně cti. Tento zákon vyšel 28. července 1933. Zákon upravoval problematiku odpovědnosti za útoky proti bezpečnosti cti a nově vymezil skutkové podstaty urážky, pomluvy výčitky trestního stíhání nebo trestu utržení na cti. Zákon tuto problematiku upravoval samostatně a jednotně pro celý československý stát (88).

Spíše procesní záležitosti upravoval zákon, který vyšel ve Sbírce zákonů a norem pod č. 56, byl ze dne 4. dubna 1935 a doplňoval ustanovení trestních řádů o zmatečných stížnostech. Úprava zákona č. 3/1878 Sb. z. a n. proběhla doplněním nového odstavce do § 5. Do uherského trestního kodexu se promítnul obdobně jako do českého, akorát v § 434. Tento odstavec byl přesným zněním § 1 zák. č. 56/1935 Sb. z. a n., resp. § 2 u uherského trestního zákoníku. Na základě tohoto odstavce mohl soud vyslechnout generálního prokurátora ve věci zmatečné stížnosti i ve věci samé v neveřejném zasedání, jestliže se strany sporu zřekly veřejného líčení. Využití tohoto pravidla bylo možné, pouze pokud o věci nerozhodoval porotní soud.

V meziválečném období se ovšem nevydávaly jen samostatné právní předpisy, k revizi a doplňování došlo i v ústavě ČSR. Tento základní předpis upravoval poměry v československém soudnictví. Čtvrtá hlava ústavy tak obsahovala principy existence výstavby a fungování soudnictví. V § 96 odst. 1 ústavy bylo soudnictví odděleno od státní správy (89) a na základě § 98 odst. 1 ústavy bylo pak soudcům uděleno naprosto nezávislé právní postavení. To znamenalo, že soudci byli od tohoto okamžiku právně naprosto nezávislí (89). Došlo k tomu, že se soudci byli tedy vázání pouze zákonem a stali se nejvyššími autoritami při výkladu zákona (90). Nicméně i přes tyto změny nedošlo ke změnám v organizačním členění, ani v personálním obsazení soudů.

Na základě § 101 odst. 1 ústavy začaly soudy nově vyhlášovat své rozsudky a rozhodnutí jménem republiky (89). Dochází také k vytvoření Nejvyššího soudu. Ten vzniká na základě předlohy z Vídně a od roku 1919 sídlil v Brně. V čele stál první a druhý prezident, pod nimi pak senátní prezidentové a radové. Jmenování jednotlivých soudců do funkcí v Nejvyšším soudu bylo právo prezidenta republiky (91). Nejvyšší soud byl tak v ČSR nejvyšší soudní instancí, stál jak nad civilními, tak nad soudy trestními. Kromě výše uvedených soudů působily na území Československa ještě soudy mimořádné a rozhodčí.

Až do roku 1928 však trvala roztržitost soudů nižší instance. Tohoto roku došlo na základě vydání zákona č. 201/1928 Sb. z. a n. ke sjednocení soudních organizací v českých zemích a v bývalém Zalitavsku (92).

V českých zemích příslušelo rozhodování o nejméně závažných trestných činech, tedy o rozhodování v první instanci, okresním soudům. Ty řešili přestupky. Mezi které patřily krádeže, podvody, zpronevěry do výše škody 2000 Kčs a lehčí případy ublížení na těle. To

však nebyla jejich jediná agenda. Současně byly k dispozici krajským trestním soudům při přípravných řízeních vedených pro zločiny a přečiny.

Krajské soudy se pak staly sborovými soudy I. instance. U těchto soudů došlo navíc ke specializaci, která byla jasně patrná z názvu příslušného soudu - např. trestní krajský soud, exekuční krajský soud apod. Veřejným žalobcem u krajských soudů byl prokurátor, z dnešního pohledu to byl státní zástupce. Prokurátorovi byl k ruce potřebný počet státních zástupců. V II. instanci úlohu sborových soudů plnily soudy vrchní.

Z důvodu připojení Slovenska a Podkarpatské Rusi do ČSR bylo potřeba do těchto oblastí dostat dostatečný počet kvalifikovaných soudců, především z českých zemí. Tento odchod kvalifikovaných soudců se dotknul především trestního soudnictví, které v této době zaznamenávalo vzrůstající počet kauz. Organizační řešení tohoto problému bylo na snadě, u krajských soudů došlo ke snížení počtů soudců v senátu ze čtyř na tři. Vrchní soudy musely provést ještě drastičtější redukci, v té době byly obvyklé pětičlenné senáty, ale vlivem výše popsaného problému došlo k jejich redukci na tříčlenné. Novela trestního řádu č. 1/1920 Sb. z. a n. pak tuto skutečnost upravila tak, že v § 357 v odst. 2 vypustili zákonodárci slova „ve sborech čtyř soudců, z nichž jeden má předsedati“.

Pokud se jednalo o případy trestně méně závažné, byl k těmto přidělen tzv. samosoudce. Toto řešení mělo také pomoci v období, kdy byl nedostatek soudců. Navíc se toto řešení v praxi velmi osvědčilo. Tento úspěch samosoudce vedl již za dob první republiky k výzkumům, které měly posoudit výhody a nevýhody systému samosoudce a soudu před senátem. Mezi nejvýznamnější badatele v této oblasti patřil tehdejší předseda vrchního zemského soudu v Praze dr. Jiří Haussmann, který svá zjištění vyjádřil následovně: „Senát zaručuje podle povahy věci větší nestrannost, důkladnost, správnost i jednotnost. Požívá proto větší důvěry a autority. Naproti tomu je řízení před senátem těžkopádnější, pro stát nákladnější a nevystupňuje vzhledem k dělené odpovědnosti činnost soudcovskou tou měrou, jako vyřizování samosoudcem.“ (93)

V souvislosti s vydáním zákona č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží došlo téhož roku ke zřízení zvláštních soudů mladistvých. Tyto soudy měly především projednávat trestní jednání mladistvých osob, ale soudci zde řešili i některé trestné činy rodičů, opatrovníků a dozorců, které byly spáchány proti dětem a mladistvým svěřených těmto osobám do opatrovnictví nebo pod dohled. Dle § 30 - § 34 zák. č. 48/1931 Sb. z. a n., na

úrovni okresních soudů tyto soudy vynášeli zvláštní soudci, krajské soudy měly pro tyto případy vyčleněné specializované dvojčlenné senáty. V případě projednávání trestného činu, který normálně řešila porota, byly do tohoto specializované senátu přibrány dva laici jako přísedící. Tomuto uskupení se pak říkalo senát mládeže.

V tomto zákoně byl uveden i zásadní rozdíl mezi mladistvým a nedospělým. „Mladistvým“ byla osoba, která v době spáchání činu dovršila 14., ale nedokonala 18. rok svého věku. Děti do věku 14 let byly označeny jako „nedospělí“, a proto považovány za nepřičetné a pouze poručenský soudce tu mohl nařídít určitá výchovná nebo léčebná opatření, a to i když se dopustily činu jinak trestného. Období od 14 do 18 let bylo v některých právních úpravách označováno jako věk pochybné přičetnosti. Tento věkový stupeň se zrodil z práva francouzského a dále se rozšířil do všech moderních trestních zákonů. Zákon zavedl myšlenku přičetnosti podmíněné, závislé na stupni vývoje mladistvého tím, že považoval za beztrestného mladistvého, jenž nemohl pro značnou zaostalost v době činu rozpoznat jeho protiprávnost nebo nebyl schopen řídit své jednání podle správného rozhodnutí.

Pro posuzování trestní odpovědnosti byl rozhodný věk v době spáchání činu. V případě, kdy byl trestný čin spáchán ve věku mladistvém, avšak k odsouzení došlo až po dosažení 18 let, platilo, že čin spáchaný ve věku mladistvém se posuzuje ve prospěch obviněného, tj. podle trestního práva mládeže. V případě souběhu činu spáchaného před dokonáním 18. rokem a činu spáchaného později se uplatnila zásada absorpční v té podobě, že oba činy bylo nutno posuzovat podle obecného trestního práva. Otázka přičetnosti a výměra trestu byla u činu spáchaného před dokonáním 18. rokem posuzována podle zvláštního práva mládeže. (94)

Aktualizace trestních zákoníků v letech 1918 – 1938

Po vzniku samostatného Československa se odborníci na trestní právo zaměřili na reformy trestních kodexů, které měly nahradit recipované zákony platné ještě z dob Rakouska - Uherska.

Zásadní událostí, zároveň však impulzem a inspirací se stala Mezinárodní společnost pro právo trestní, v originále L'Association internationale de droit pénal (zkráceně AIDP), která vznikla 24. března 1924 v Paříži. Tato společnost se prohlásila za pokračovatele l'Union Internationale de Droit Pénal, která byla založena v roce 1889 ve Vídni významnými profesory trestního práva - Franzem von Lisztem (Německo), Gerardem van Hamellem (Holandsko) a Adoplem Prinsem (Belgie). Úkolem Mezinárodní společnosti pro právo trestní

se postupně stala mezinárodní koordinace v oblastech trestní politiky a kodifikace trestního práva, komparativní trestní justice, mezinárodní trestní právo a lidská práva v trestní justici. Společnost mimo jiné vydává již od roku 1924 časopis *Revue internationale de droit pénal*, který se zaměřuje zejména na publikování materiálů z přípravných kolokvií ke kongresům AIDP (95).

Vznik AIDP tedy zapříčinil vznik československé odnože této společnosti s názvem Československá společnost pro právo trestní, jejíž zahajovací schůze se uskutečnila 14. prosince 1924 v posluchárně č. I v objektu Karolina v Praze. Úvodní řeč přednesl profesor Karlovy univerzity A. Miříčka, který byl zároveň členem ředitelství L'Association internationale de droit pénal. Profesor Miříčka ve svém projevu uvedl, že Československá republika není jediná země v Evropě, ve které se připravují nové trestní kodexy. Před stejným problémem stáli odborníci v Rakousku, Jugoslávii, Německu nebo Švýcarsku. Prof. Miříčka také zdůraznil, že Československo v této otázce nesmí zaostávat a nabádal ke kooperaci mezi státy, které stojí před stejným problémem tak, aby i československý kodex byl aktuální, což se právních názorů aplikovaných v těchto nově vznikajících zahraničních normách týče.

Základní směřování Československé společnosti pro právo trestní bylo vyjádřeno následovně: „Účelem jejím má být studium všech otázek dotýkajících se účinného boje proti zločinnosti, zejména i v oblasti mezinárodního práva trestního, i toho, jak upravit soustavu trestů a vězeňství, se zvláštním zřetěním na potřeby Československé republiky, jakož i podporovat snahy, nesoucí se k uvedenému cíli.“ (96) Další stěžejní body pak přidal prof. Milota. Tyto body byly v souladu s úkoly, které si vytyčila i AIDP:

1. zprostředkovat sblížení a co nejtěsnější součinnost těch, kteří v různých zemích pracují v oblasti teorie a praxe práva trestního,
2. zkoumat zločinnost a její příčiny a prostředky a tím jí čelit, studovat reformy trestního práva hmotného i procesního a trestního řízení,
3. podporovat teoretický i praktický vývoj trestního práva mezinárodního, aby se dospělo k vytvoření univerzálního práva trestního a k jednotnému trestnímu řízení. (96)

Společnost fungovala v Československu až do roku 1938, kdy zanikla. Po celou dobu její existence stál v jejím čele výše zmiňovaný dr. A. Miříčka, ve funkci tajemníka se pak za dobu její existence vystřídali známé právnické osobnosti - mezi které patřili A. Milota, J. Kallab, V.

Solnář, J. Veselá nebo V. Herritt. Jednou z činností, které se společnost věnovala, bylo i vydávání čtvrtletníku - Věstník Československé společnosti pro právo trestní.

Profesorská osnova - přípravná osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového

Práce na kodexech začala již před svoláním Československé společnosti pro právo trestní, nicméně byla provázena problémy, které dělalo především Ministerstvo spravedlnosti. Komise pro reformu trestního zákona, skládající se předních znalců trestního práva, se poprvé sešla 14. června 1920. Mezi členy byly osobnosti jako prof. Dr. Jaroslav Kallab, dr. Albert Milota nebo dr. August Ráth, předseda této komise byl prof. Dr. August Milota (97). Popud vzniku této komise byl víceméně soukromý, důvodem bylo především množení odmítajících názorů odborné veřejnosti na to, že nová republika bude ve své trestní politice vycházet z předpisů bývalého Rakouska - Uherska. Ministerstvo spravedlnosti se tak angažovalo pouze finančně, poskytnutím podpory a vydáním, na vlastní náklady, výslednou podobu osnovy. Po jejím vydání se však od výsledné práce distancovalo (98). Důležitost existence jednotného trestního kodexu zhodnotil jeden z členů komise dr. August Ráth: „...som zasadne proti drobeniu zákonov, množstvo novel vedie ad absurdum, že si musí človek vyložiť 5 rôznych kníh a zošitov a ískať tú pravdu. I najlepšia novela má tu nesmiernu vadu, že sa rodí z nedostatku - tj. z nedostatku ľudí, času, práce, ktorá by bola potrebná, aby mohol byť úplný dokonalý, celistvý nový zákon donesený - tak v núdži, v potrebe sa pri jednáme a popustíme, miesto nových bot - opravíme prístipkom staré.“ (99) Šlo tedy především o to, aby výsledný materiál byl vhodný jako předloha pro zpracování vládní osnovy, která by vedla ke vzniku jednotného trestního zákoníku pro celé Československo. Cílem bylo, aby tato osnova splňovala nejen vědecké požadavky, ale měla zohledňovat také praktické potřeby a vzít v potaz i tehdejší poměry ve statě a finančním možnostem státu.

Zveřejnění osnovy obecné části trestního zákona trvalo necelý rok a publikována byla pod názvem *Prozatímní návrh obecné části trestního zákona*. V návrhu byly uvedeny zásady, kterými by se měla reforma trestního práva hmotného řídit. Distribuci tohoto návrhu zajistilo Ministerstvo spravedlnosti a dostal ho každý, koho by mohl ovlivnit, včetně několika zahraničních právníků a profesorů. Návrh byl také projednáván na několika konferencích a postupně doplňován dle požadavků nebo doporučení. Poté ještě došlo ke zpracování obecné a zvláštní části zákona. Finální návrh osnovy byl dokončen v roce 1924, o rok později pak proběhla i revize obecné části. Odborná komise pak vydala publikaci s názvem *Přípravná*

osnova trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového v roce 1926 a byla přeložena do němčiny a francouzštiny. Jak z názvu vyplývá, tak osnova i nadále počítala s rozdělením trestních činů na zločiny a přečiny, přestupky pak měly být řešeny zvlášť. A. Miříčka to zhodnotil následovně: „Rozdělení vlastních činů kriminálních na zločiny a přečiny bylo ... podrženo, a proto, aby skuteční zločinci mohli býti přesně rozeznáni a přísně odděleni od jiných osob prohřešivších se příležitostně proti trestnímu zákonu.“ (100)

K odlišení zločinu od přečinu sloužilo kritérium tzv. nízké pohnutky činu. Kritéria pohnutek však nebyla příliš propracovaná a vydaná osnova poskytovala soudcům jen velice neurčitý návod, jak postupovat. Přestože kvalifikace pohnutek byla ponechána z největší části soudci. Trest žaláře mohl být uložen pouze v případech „... kdy čin byl spáchán z hrubé zjištěnosti, surovosti, zahálčivosti, nestoudnosti, zlomyslnosti nebo jiné nízké pohnutky.“ (101) Toto rozlišování mezi zločinem a přečinem se pak nalézá v osnově vyjádření v celé řadě ustanovení, nejtypičtěji v ustanovení o výkonu trestu. Naopak, výhodou bylo, že soudci byla dána volnost uvažování. To znamenalo, že v daných případech měli rozhodovat zcela autoritativně. Další novinkou mělo být zavedení myšlenky komplexnosti. To znamenalo, že soud měl zkoumat a hodnotit čin jako celek. Posuzovat se tedy měly nejen pohnutky činu, ale i dosavadní život pachatele, a zda se viník snažil zamezit či napravit škodu (102). Tato myšlenka se však mezi odborníky neshledala s přílišným pochopením. Dle dr. V. Solnáře se odpůrci dělili na dvě skupiny. Jedna skupina nesouhlasila, aby dělidlem trestných činů byla nízká pohnutka předpokládající etické hodnocení činů i pachatelů. Druhá skupina odmítala nízkou pohnutku, coby dělidlo jako takovou (103).

Československé trestní právo se dočkalo dvou nových institutů - jednalo se o neurčité odsouzení a zabezpečovací opatření. Prvně jmenovaný institut v praxi znamenal, že soud stanovil pouze nejzazší délky trestu odnětí svobody v tzv. polepšování dospělých. V praxi se tedy jednalo o trest na dobu neurčitou. Takovýto délkově neurčitý trest však mohl být uložen jako trest pouze osobám mladších třiceti let. Trest na dobu neurčitou byl obsažen i v druhém institutu, tedy v zabezpečovacím opatření a to v případech, kdy byl odsouzený umístěný po dobu výkonu trestu v tzv. převychovatelnách. Kromě těchto ústavů existovaly i zabezpečovací zařízení ve formě donucovacích pracoven. V těchto zařízeních byli odsouzení nuceni pracovat od jednoho roku do deseti let.

Za další přínos připravovaného trestního kodexu lze považovat velmi důkladně zpracovaná odpovědnost za cizí zavinění, která se v tehdy platné úpravě nedala dostatečně účinně aplikovat.

Kompletně zpracovaná osnova byla ve výsledku velmi odlišná do té doby stále platného rakouského či uherského kodexu. Základem nové osnovy byla pozitivistická škola, o tom více referoval jeden ze strůjců této nové úpravy A. Miřička: „... autoři osnovy měli při své práci stále na mysli... účinný boj proti zločinnosti. Tím není arci míněn boj ve smyslu staré theorie chtějící zastrášovati přísností hrozeb trestních a krutostí výkonu trestu, nýbrž boj vedený všemi, tak různotvárnými prostředky, a to nejen tresty, nýbrž i opatřeními zabezpečovacími..." (104) Šlo tedy o zavedení myšlenky ochrany právních statků, jejíž stěžejní důsledek měl znamenat, že viník neměl uloženým trestem trpět více, než by stačilo k dosažení účelu trestu. Tento účel trestu byl určen především zkoumáním osobnosti pachatele, včetně prostředí, ve kterém se trestný čin udál. Důležitým faktorem pak byla společenská nebezpečnost spáchaného činu. Pohled na pachatele se také změnil. Pachatele nově neměl trest dodatečně mučit svou tvrdostí, ale uložená opatření měla být přiměřená a změnit asociální chování pachatele a převychovat ho.

Je tedy patrné, že pozitivistická škola se zaměřovala především na teorii faktorů zločinnosti, které její představitelé hledali ve dvou oblastech. Cesare Lombroso byl zastánce naturalistické větve. Tento lékař, zakladatel biologicky zaměřené kriminologie, hledal faktory zločinnosti ve fyzické, fyziologické a psychologické konstituci zločince a v jeho dědičných povahových rysech. Tzv. sociální větev, byla druhou větví pozitivistické školy. Zastánci této větve pak hledali faktory zločinnosti v sociálním prostředí, ve kterém se zločinec pohyboval. Tzn., že zohledňovali externí vlivy zločincova okolí a jejich působení na pachatele. Tato sociální větev však neměla jednotný pohled na základ trestní odpovědnosti. Zatímco umírněná část této větve, představovaná především německým právníkem Franzem von Lisztem, nahlížela na formální skutkovou podstatu jako na základ trestní odpovědnosti s tím, že upřednostňovala její materiálně konkretizovanou podobu v pojetí materiální protiprávnosti. Druhá, radikální větev představovaná Enricem Ferrim, odmítala jako základ trestní odpovědnosti formální znaky skutkové podstaty trestného činu. Naopak za její základ prosazovala materiální a sociálně vnímanou podstatu trestní odpovědnosti (94).

Osnova byla podrobena konzultacím od nejrůznějších právnických osobností, některé, jako například velmi uznávaný praktik J. Joklík, však neviděli nutnost vytvoření jednotných

moderních trestních kodexů. Právě zmiňovaný J. Joklík vydal ke kritice připravovaného kodexu dokonce publikaci, ve které definoval základní problém tohoto kodexu. Ten podle něho spočíval v dělení látky na dva zákony, a to na zákon o zločinech a na zákon přestupkový. Dalším nedostatkem zmíněným v publikaci byla neaktuálnost zákonů, resp. že působily zpátečnický. S tím souvisela i jazyková stránka osnovy, která byla dle Joklíka nevyhovující. Joklík také upozornil na to, že obecná a zvláštní část připravovaného kodexu nejsou dostatečně sladěné (105). Jak je vidět, tak kritik osnovu zcela odmítl, nicméně v publikaci, kde se věnuje kritice, se nenachází jediná konstruktivní myšlenka, která by měla autory inspirovat k vylepšení zmiňovaných nedostatků.

K problematice připravovaných kodexů se dokonce vyjádřil i frankfurtský univerzitní profesor Berthold Freudenthal. Tento propagátor amerických penologických postupů v Německu a inspirátor vězení mládeže ve Wittlichu tak učinil během své přednášky v Praze, ve které uvedl pozitiva a negativa připravovaného zákona. Kriticky se například vyjádřil k ustanovení o výměře trestu, neurčitému odsouzení, trestání odsouzců k doživotnímu trestu za nové trestné činy. Tyto články označil za diskutabilní a poněkud svérázné. Odmítnutí z jeho strany se dočkalo i vyjádření zavržitelnosti činu trestem žaláře. Mezi klady naopak zařadil zásadu odmítání trestu smrti, tělesných trestů a deportace. Souhlasu se dočkalo i ustanovení o podmínkách trestnosti. Závěrem přednášky také zmínil skutečnost, že podobné problémy, tedy prosazení návrhu do praxe, mělo v tehdejší době více států v Evropě. Doslova označil osnovu za znamenitou a svéráznou a přál si, aby byla co nejdříve uzákoněna. (106)

Osnova trestního řádu z roku 1929

Několika pokusům o unifikaci se nevyhnulo ani trestní právo procesní. V tomto ohledu by mělo být stíhání trestných činů bezpečnostními úřady a nestranný výkon služby bezpečnostních orgánů v zájmu občanů a přeneseně především v zájmu státu (107). Veškeré snahy o unifikaci vyústily v návrh nového trestního řádu, který byl veřejnosti představen v roce 1929. Tato snaha byla reakcí na osnovy z let 1921, resp. 1926, které nebyly realizované. Největším důvodem pro odložení schválení těchto osnov byl nástup hospodářské krize.

Předlohou nového trestního řádu byl rakouský trestní řád z roku 1873. Důvodem této inspirace byla dle tvůrců nového zákona větší legislativní vyspělost a jednoduchost předlohy rakouské, než ta, kterou nabízel uherský trestní řád z roku 1896. Jako další argument také uvedli, že rakouský trestní řád platil v té době na větším území tehdejšího Československa.

Nicméně, jak uvedl dr. Herrnitt na II. sjezdu československých právníků v Brně, tak uherský trestní řád byl z tehdejšího pohledu jistě zastaralý, avšak obsahoval některá ustanovení, která by se dala použít i v nově chystaném trestním řádu (108). Jak se později ukázalo, tak si autoři nově připravovaného kodexu vzali jeho slova k srdci a uherský kodex zohlednily v úpravách týkajících se přípravného řízení, obžalovacího řízení a řízení před porotními soudy. Uherský trestní řád však nebyl jediný, kde se autoři inspirovali, mezi další inspirační úpravy problematiky patřila především ta německá.

Vznik nového kodexu upravujícího trestní právo procesní měl přinést jednotnost předpisů pro celé území tehdejšího Československa a také zjednodušit trestní řízení, které probíhalo před občanskými trestními soudy, jak pro občany, tak pro soudy a státní zastupitelství. Mimo zůstaly zcela soudy vojenské, které by se i nadále řídily starými vojenskými předpisy. Prolnutí dvou odlišných právních systémů a jejich doplnění o další zahraniční předlohy mělo za následek vysokou kvalitu zpracování a modernost osnovy. Vzhledem k tomu, že autoři zohlednili nejen akademické postoje, ale zahrnuli i praktické poznatky, byl tedy výsledek na vysoké úrovni a řada institutů byla později základem úprav budoucích kodexů.

Úřednická osnova trestního zákona z roku 1937

Kompletně zpracovaná osnova obsahovala přes 400 paragrafů a v případě jejího schválení by došlo k výrazné reformě prvorepublikového trestního práva v mnoha ohledech. Součástí návrhu však stále byla zachována tripartice, tedy zločin, přečin a přestupek.

Zpracování této osnovy provedlo Ministerstvo spravedlnosti, to však proběhlo bez přímé participace akademické obce (109). Tento fakt pravděpodobně zapříčinil i velmi vlažné přijetí této osnovy v odborných kruzích, to bylo v přímém kontrastu s tím, jak byla přijata předchozí osnova. Důkazem tohoto tvrzení může být i analýza článků, které v roce 1937 vyšly v časopise Právník. Tento odborný časopis se velmi podrobně věnoval jakékoliv snaze o unifikaci československého trestního práva v meziválečném období. Ve zmiňovaném roce však v tomto odborném periodiku vyšel pouze jeden rozsáhlejší článek věnující se právě úřednické osnově. Autorem článku byl vážený odborník dr. August Miříčka. Ten v tomto článku polemizuje nad subjektivní stránkou trestného činu, konkrétně nad nezpůsobilým pokusem a formami viny v nové osnově. Dr. Miříčka v článku kritizuje slabiny návrhu forem zavinění, nicméně dává i příklady, jak vzniklé nedostatky odstranit. Miříčka doslova píše, že se sluší zauvažovat, zda „osnova z r. 1937 nezašla ve svém odklonu od zásady odpovědnosti

za vinu poněkud daleko.“ (110) Další rok se již o úřednické osnově v časopise Právník neobjevuje žádný článek.

Přijetí této osnovy mělo být zkoordinováno se schválením trestního řádu v podobě osnovy z roku 1929 tak, aby došlo k nabytí účinnosti obou norem současně. Ani k jednomu však nedošlo a to v důsledku hluboké společenské krize. Zásadním problémem, který následoval společenskou krizi a zhatil tak jakékoliv šance na přijetí těchto norem, byla okupace Československa na základě Mnichovské dohody. Tyto změny vedly k vládě totalitního režimu a ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

Závěr

Československá republika vznikla 28. října 1918 na torzu Rakousko - Uherské monarchie, kterému se stala osudná 1. světová válka. Byl to svým způsobem paradox, protože právě Rakousko - Uhersko tuto válku rozpoutalo. Vznik republiky byl velkým úspěchem tehdejších čelních představitelů československých snah o samostatný stát, nejvýznamnějšími byli Tomáš Garrigue Masaryk a Milan Rastislav Štefánik. Kterí jako Čech a Slovák skvěle představovali spojení obou národů v jeden státní celek.

Z pohledu práva zde hrál velkou roli jiný velký politik prvorepublikového Československa, tedy první předseda vlády, Alois Rašín. Tento muž se problematikou platnosti práva v budoucí republice zabýval ještě před jejím formálním vznikem. Výsledkem této úvahy byl tzv. recepční zákon. Tento zákon měl za následek přebrání všech říšských zákonů a nařízení, které dosud platily na území Zemí Koruny české, Slovenska a Podkarpatské Rusi. V důsledku to znamenalo, že v Čechách, na Moravě a ve Slezsku pokračoval po osamostatnění v platnosti rakouský právní řád; na Slovensku a Podkarpatské Rusi to pak byl uherský.

V oblasti trestního práva byly těmito převzatými zákoníky - zákoník č.117/1852 ř. z., který platil v Rakousku, a uherský trestní zákoník z roku 1878. I přes veškeré unifikační snahy v oblasti trestního práva nebo o nahrazení obou zastaralých norem zcela novým sjednocujícím a moderním trestním zákoníkem, byly právě tyto dva zákoníky hlavními trestními normami užívanými v běžné praxi v Československu i v předvečer druhé světové války.

Oba výše zmíněné trestní kodexy byly značně nemoderní a ačkoli nedošlo k přepracování nebo sjednocení, tak došlo během existence 1. republiky k doplnění těchto právních norem množstvím vedlejších trestních zákonů, které měly za úkol doplnit nedostatky původními kodexy nepokryté.

Mezi zákony, které měly pokrývat mezery ve starých trestních zákonících, byl zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky. Tento zákon mimo toho, že definoval a postihoval nové trestné činy, upravoval několik skutkových podstat a trestních sazeb. Zákon na ochranu republiky byl jistě tím nejvýznamnějším zákonem, který v meziválečném období vešel v platnost. Z pohledu trestního práva pak byl jistě i zákon č. 48/1931 Sb. z. a n.; o trestním soudnictví nad mládeží. Tento zákon byl ve své době velmi progresivní a do československého trestního práva zavedl termín mladistvů. Tento zákon měl jistě velký dopad na převýchovu mladých delikventů v Československu.

Nedokonalost a zastaralost přejímaných trestních kodexů z dob Rakouska - Uherska si odborníci uvědomovali od začátku fungování samostatného Československa. Odborníci pracovali na trestním kodexu, který měl obě tyto normy nahradit a sjednotit tak trestní právo pro Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus. Vyústěním této snahy byly osnovy trestního zákona. V roce 1926 vyšla ta první, která se stala známou pod názvem „profesorská“. Další byla z roku 1937, tu měli na svědomí úředníci ministerstva a z toho vznikl i její název, tedy „úřednická“. Návrh nového trestního zákona dokonce vychází v roce 1929. Nicméně žádná z výše jmenovaných osnov nebo zákonů se nedočkala schválení parlamentem a tudíž se nedostaly do sbírky zákonům, a to i přes veškerou snahu jejich autorů.

Tímto se dostávám k tomu, co bránilo přijetí sjednocující trestněprávní normy v tehdejší době. Jak zmiňuji v úvodu, tak je období 1. republiky v současnosti mnohými glorifikováno. Panují o tomto období falešné představy, že to, co se děje teď, by dříve nebylo možné. V následujících řádcích se pokusím poodhalit, že problémy, se kterými se potýkáme v současnosti, měly svou paralelu i tenkrát.

Přijetí zákona je především politická záležitost, protože zákon schvaluje parlament. A právě to byl problém již v tehdejší Československu. Už tehdy v politice působily zájmové skupiny, které tlačily na jednotlivé politiky či politické strany, jak pomocí zákonů ovlivňovat dění ve státě. Politické zájmy tak byly jednou z příčin, které vedly k tomu, že se nepovedlo prosadit žádnou novelizaci trestního práva jako sjednocujícího kodexu.

Další překážkou v přijímání nových trestně právních kodexů bylo zastoupení konzervativních sil v tehdejší parlamentu. Konzervativní politikové poukazovali především na nutnost věnovat se naléhavějším právním úkolům. Dalším pádným argumentem byla finanční stránka zavádění těchto reformních zákoníků. Především druhý důvod, tedy finanční nákladnost provedení reformy, zesílil v roce 1929, kdy naplno propukla Velká hospodářská krize. Z tohoto důvodu byla smetena ze stolu novela trestního zákona právě z roku 1929.

Třicátá léta sice znamenala oživení v hospodářských výsledcích státu a finanční stránka zavádění těchto reformy by nebyla až tak bolestná, nicméně se objevil daleko závažnější problém. Tím problémem se stalo nacistické Německo pod vedením Adolfa Hitlera. Náš západní soused začal soustředit vojenskou moc a podněcoval k aktivitě početnou enklávu německy mluvícího obyvatelstva žijícího v československém pohraničí, tzv. Sudetech. Tato situace opět vyvolala otázky o zachování suverenity Československa.

Zákonodárci se začali více zaměřovat na ochranu republiky. Ve 30. letech tak dochází k dvojí novelizaci zákona na ochranu republiky. Z tohoto důvodu došlo v roce 1937 k zamítnutí „úřednické“ osnovy, pro kterou v době vnitřního boje za integritu Československa nebyla dostatečná politická situace. Ne, že by si tehdejší politici neuvědomovali přínos tohoto zákona, ale okolnosti nedovolovali šíři diskuse, kterou si tento zákon jistě zasluhoval. Z tohoto důvodu tak bylo přijetí v tehdejší situaci prakticky nemožné.

Z výše uvedeného je jasně patrné, že za 1.republiky existovaly podobné problémy, jaké se nyní dějí v současné České republice. Proč o tom širší veřejnost neví a považuje období 1. republiky za období bez korupce a zájmových skupin, kde žili čestní lidé, připisují především moderní době, kdy neexistovaly věci jako investigativní novinářina nebo internet či odposlechy. S tím je spojené i to, že během 20-ti let, kdy toto období trvalo, nedošlo k unifikaci trestních zákonů, ačkoliv na tomto sjednocení pracovalo mnoho skvělých odborníků.

Reference

1. ŠEJVL, M. Nejstarší počátky trestního práva. [autor knihy] P. Salák a J. Tauchen. *Československé trestní právo v proměnách věků*. Brno : Masarykova univerzita, 2009, stránky 10-11.
2. VOJÁČEK, L. a SCHELLE, K. *České právní dějiny do roku 1945*. Ostrava : Key Publishing, 2007. stránky 47-48.
3. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 4.
4. —. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 7.
5. VOJÁČEK, L. a SCHELLE, K. *České právní dějiny do roku 1945*. Ostrava : Key Publishing, 2007.
6. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 9.
7. VOJÁČEK, L. a SCHELLE, K. *České právní dějiny do roku 1945*. Ostrava : Key Publishing, 2007.
8. KORNEL ZE VŠEHRD. *Knihy devateryo práviech súdiech i dskách země české*. Praha : Komm i Kronberger i Řivnác, 1841.
9. KRYSŤYAN Z KOLDÍNA. *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s krátkou jejich summou*. Praha : Nakladatelství Spolku českých právníků "Všeherd", 1876.
10. Anon. *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*. Wien : Hof- u. Staatsdr, 1811.
11. KORNEL ZE VŠEHRD. *Knihy devatery o práviech súdiech i dskách země české*. Praha : Komm i Kronberger i Řivnác, 1841.
12. VESELÝ, Z. *Dějiny českého státu v dokumentech*. Praha : Epoque, 2003. 80-86328-26-0.

13. MALÝ, K. a KOL. *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. Praha : Leges, 2010. stránky 64-65.
14. DÜLMEN, R. *Divadlo hrůzy: soudní praxe a trestní rituály v raném novověku*. Praha : Rybka Publishers, 2001.
15. TEREZIE, M. *Constitutio Criminalis Theresiana*. Wien : Edlen von Trattnern, 1769.
16. BECCARIA, C. *O zločinech a trestech*. Praha : Bursík a Kohout, 1893.
17. MALÝ, K. a KOL. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Leges : Linde Praha a.s., 2010. stránky 194 - 199.
18. TAUCHEN, J. a SALÁK, P. *Tsechische und tsechoslowakische Rechtgeschichte (Eine Einführung)*. Brno : Masarykova univerzita, 2000. str. 42.
19. VOJÁČEK, L. a SCHELLE, K. *Repetitorium českých právních dějin do roku 1945*. Ostrava : Key Publishing, 2008. str. 149.
20. ADAMOVIČ, K., a další. *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938*. Praha : LexiNexis CZ, 2005. str. 90.
21. —. *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938*. Praha : LexiNexis CZ, 2005. str. 91.
22. —. *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938*. Praha : LexiNexis CZ, 2005. str. 92.
23. SOUKUP, L. Trestní právo. [autor knihy] P. SKŘEJPKOVÁ. *Antologie československé právní vědy v letech 1918 - 1939*. Praha : Linde, 2009.
24. Společnost pro církevní právo. *Společnost pro církevní právo*. [Online] [Citace: 11. Červenec 2013.] <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/144-1867.htm>.
25. Článek IV. *Zákon č. 119/1873 ř. z., řád soudu trestního, ve znění pozdějších předpisů*.
26. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 62.

27. —. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 33.
28. Článek I. *Zákon č. 117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů*.
29. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 34.
30. VOJÁČEK, L. a SCHELLE, K. *Repetitorium českých právních dějin do roku 1945*. Ostrava : Key Publishing, 2008. str. 147.
31. Článek II. *Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., zákon o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů*.
32. Článek II. *Zákon č. 117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů*.
33. §32. *Zákon č.117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů*.
34. §33. *Zákon č.117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů*.
35. §1. *Zákon č.117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů*.
36. FIDESOVÁ, H. Historický nástin právní úpravy drogových trestných činů. *Informační portál o ilegálních a legálních drogách*. [Online] [Citace: 12. červenec 2013.] http://txt.www.drogy-info.cz/index.php/info/drogy_a_zakon/zakon_pod_lupou/historicky_nastin_pravni_uprava_vy_drogovych_trestnych_cinu.
37. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 38.
38. STORCH, F. Prozatímní osnova zákona trestního z měsíce září 1909. *Právník*. ročník 49, 1910, str. 313.
39. KALLÁB, J. Trestní system osnovy trestního zákoníku. *Právník*. ročník 49, 1910.
40. (autor neuveden). Závažné změny trestního zákona a trestního řádu. *Právník*. ročník 51, 1912, str. 649.

41. Článek III. *Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., zákon o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů.*
42. VOJÁČEK, L., KOLÁRIK, J. a GÁRBIŠ, T. *Československé právní dějiny (1918 - 1922)*. Bratislava : Paneurópská vysoká škola, 2011. stránky 25 - 26.
43. HORÁK, O. *Trestní právo meziválečného Československa, Vybrané otázky*. [autor knihy] P. Salák a J. Tauchen. *Československé trestní právo v proměnách věků*. Brno : Masarykova univerzita, 2009, stránky 76 - 79.
44. SCHELLE, K. a TAUCHEN, J. *Grundriss der Tschechischen Rechtsgeschichte*. München : Verlag Dr. Hutt, 2010. str. 28.
45. RÁTH, A. Unifikácia. *Právnik*. ročník 59, 1920, str. 153.
46. KALLAB, J. a HERRNITT, T. *Trestní zákony československé*. Praha : Československý kompas, 1923. str. 1.
47. VOJÁČEK, L., KOLÁRIK, J. a GÁRBIŠ, T. *Československé právní dějiny (1918 - 1922)*. Bratislava : Paneurópská vysoká škola, 2011. stránky 31 - 35.
48. (autor neuveden). *Nové předpisy trestního práva československého*. *Právnik*. ročník 61, 1922, str. 95.
49. SCHELLE, K. a a kol. *Právní dějiny*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.
50. —. *Meziválečné Československo a Evropa*. Ostrava : Key Publishing, 2008.
51. VOJÁČEK, L., KOLÁRIK, J. a GÁRBIŠ, T. *Československé právní dějiny (1918 - 1922)*. Bratislava : Paneurópská vysoká škola, 2011. str. 179.
52. §48. *Zákon č. 117/1852 ř. z., ve znění pozdějších předpisů.*
53. MILOTA, A. *Reforma trestního zákona v Československu*. Bratislava : Právnická jednotka na Slovensku, 1934. stránky 5 - 6.
54. SOUKUP, L. a MILOTA, A. [autor knihy] P. Skřejpková. *Antologie československé právní vědy v letech 1918 - 1939*. Praha : Linde, 2009, str. 371.

55. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. str. 43.
56. NS RČS 1920 - 1925. *Poslanecká sněmovna*. [Online] 190. schůze. [Citace: 28. červenec 2013.] <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/190schuz/s190001.htm>.
57. NS RČS 1920 - 1925. *Poslanecká sněmovna*. [Online] 194. schůze. [Citace: 28. červenec 2013.] <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/194schuz/s194001.htm>.
58. JÁNOŠÍKOVÁ, P., KNOLL, V. a RUDNOVÁ, A. *Mezníky českých právních dějin*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. str. 134.
59. FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D. *Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu*. [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě*. Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, stránky 832 - 833.
60. VOJÁČEK, I. *Urážky, pomluvy a nactiutrhaní. Ochrana cti v Československém trestním právu*. Praha : Eurolex, 2006. str. 88.
61. k tomu podrobněji: *Právník*, 1923, ročník 62, s. 186 a násl.
62. §1. *Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky, ve znění pozdějších předpisů*.
63. MALÝ, K. a KOL. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Leges : Linde Praha a.s., 2010. str. 401.
64. (autor neuveden). *Literární zprávy. Právník*. ročník 63, 1924, str. 42.
65. GRONSKÝ, J. *Dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1914 - 1945*. Praha : Karolinum, 2005. stránky 178 - 186.
66. §34 odst.1 č. 1. *Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky, ve znění pozdějších předpisů*.
67. §34 odst.1 č. 2. *Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky, ve znění pozdějších předpisů*.
68. srovnání např. základní práva v hl. 5 Ústavní listiny.

69. §14 . *Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky, ve znění pozdějších předpisů.*
70. VOJÁČEK, I. *Urážky, pomluvy a nactiutrhání. Ochrana cti v Československém trestním právu.* Praha : Eurolex, 2006. stránky 176 - 177.
71. MATULOVÁ, H. *Vojenské trestní právo.* [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě.* Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, str. 844.
72. MAYER, M. E. *Deutsches Militärstrafrecht I.* Leipzig : autor neznámý, 1907.
73. MATULOVÁ, H. *Vojenské trestní právo.* [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě.* Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, str. 845.
74. —. *Vojenské trestní právo.* [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě.* Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, str. 846.
75. *Žádost Československé společnosti pro právo trestní v Praze ze dne 4. ledna 1925 adresované prezidiu MNO. VÚA-VHA, MNO, Prezidium : autor neznámý. inv. č. 9290, karton 541, sign 49 9/8.*
76. MALÝ, K. a SOUKUP, L. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1938) a jejich místo ve střední Evropě.* Praha : Karolinum, 2010. stránky 843 - 871. Sv. 2.
77. *Ústavodárné NS RČS 1946 - 1948.* [Online] tisk 790, část 3. [Citace: 3. srpen 2013.] http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0790_03.htm.
78. §1. *Zákon č. 263/1919 Sb. z. a n., kterým se dopňuje trestní řád hledíc k výrobku rozsudku o ztrátě práva volebního, ve znění pozdějších nařízení.*
79. Čl. I. č. 12. *Zákon č. 1/1920 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení trestního řádu z 23. května 1873 č. 119 ř. z. a zákona čl. XXXIII. z roku 1896, ve znění pozdějších předpisů.*

80. Článek II. č. 9. *Zákon č. 1/1920 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení trestního řádu z 23. května 1873 č. 119 ř. z. a zákona čl. XXXIII. z roku 1896, ve znění pozdějších předpisů.*

81. Článek I. *Zákon č. 4/1924 Sb. z. a n., kterým doplňuje § 393 trestního řádu z 23. května 1873, č. 119 ř. z., ve znění pozdějších předpisů.*

82. Článek I. č. 4. *Zákon č. 107/1927 Sb. z. a n., jímž se mění některá ustanovení trestních řádů a zřizují soudní lékařské rady, ve znění pozdějších předpisů.*

83. § 5 odst. 3. *Zákon č. 300/1920 Sb. z. a n., o mimořádných opatřeních, ve znění pozdějších předpisů.*

84. § 6 . *Zákon č. 300/1920 Sb. z. a n., o mimořádných opatřeních, ve znění pozdějších předpisů.*

85. GRONSKÝ, J. *Dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1914 - 1945.* Praha : Karolinum, 2005. stránky 164 - 166.

86. FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D. *Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu.* [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě.* Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, str. 830.

87. KREJČIŘÍKOVÁ, K. *Sankce a zákon o trestním soudnictví nad mládeží (č. 48/1931 Sb. z. a n.).* Brno : COFOLOA 2010, 2010.

88. VOJÁČEK, I. *Urážky, pomluvy a nactiutrhání. Ochrana cti v Československém trestním právu.* Praha : Eurolex, 2006. stránky 92 - 98.

89. *Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky, ve znění pozdějších předpisů.*

90. ADAMOVÁ, K., a další. *Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938.* Praha : LexiNexis CZ, 2005. stránky 107 - 127.

91. MALÝ, K. a KOL. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* Leges : Linde Praha a.s., 2010. stránky 392 - 393.

92. VOJÁČEK, L. a SCHELLE, K. *Repetitorium českých právních dějin do roku 1945*. Ostrava : Key Publishing, 2008. str. 189.
93. HAUSSMANN, J. O rozhodování kolegiátním a samosoudcovským. *Právník*. ročník 68, 1929, str. 65.
94. FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D. Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu. [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě*. Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, stránky 830 - 831.
95. Historie AIDP. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*. [Online] [Citace: 9. leden 2014.] http://www.ok.cz/iksp/aidp_hist.html.
96. (autor neuveden). Československá společnost pro právo trestní. *Právník*. ročník 64, 1925, stránky 494 - 495.
97. SOUKUP, L. Trestní právo. [autor knihy] P. Skřejpková. *Antologie československé právní vědy v letech 1918 - 1939*. Praha : Linde, 2009, str. 350.
98. VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno : Masarykova univerzita, 2007. stránky 39 - 41.
99. RÁTH, A. Unifikácia. *Právník*. ročník 59, 1920, str. 196.
100. MIŘIČKA, A. Osnova československého zákona trestního. *Právník*. ročník 69, 1923, str. 2.
101. —. §1 odst. 2 in Osnova československého zákona trestního. *Právník*. ročník 69, 1923, str. 2.
102. FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D. Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu. [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě*. Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, stránky 824 - 826.
103. SOLNÁŘ, V. Osnova trestního zákona. *Právník*. ročník 62, 1926, str. 242.

104. MIŘIČKA, A. §1 odst. 2 in Osnova československého zákona trestního. *Právník*. ročník 69, 1923, str. 1.
105. JOKLÍK, F. *Kritika osnov trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového*. Praha : Knihkárna Edvarda Leschingera, 1927.
106. (autor neuveden). O zločinu a boji proti němu v československé osnově trestního zákona. *Právník*. ročník 66, 1927, stránky 230 - 231.
107. FENYK, J., HAVLÍK, T. a RŮŽIČKA, M. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918 - 2004*. Praha : C. H. Beck, 2004. str. 1.
108. KRONBERGER, F. K unifikaci trestního řízení. *Právník*. ročník 64, 1925, str. 468 a násl.
109. FENYK, J. a CÍSAŘOVÁ, D. Meziválečné trestní právo a věda trestního práva v Československu. [autor knihy] K. Malý a L. Soukup. *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 - 1938) a jejich místo ve střední Evropě*. Praha : Karolinum, 2010, Sv. 2, stránky 828 - 829.
110. MIŘIČKA, A. Pokus nezpůsobilý a formy viny v osnově trestního zákona z r. 1937. *Právník*. ročník 76, 1937, str. 389.
111. Článek II. *Zákon č. 117/1852 ř.z., ve znění pozdějších předpisů*.

Resumé

This thesis aims to analyse the transformation of criminal law in Czechoslovakia since 1918. This law was originally assumed from Austria – Hungary. It should determine the range of amendments and in which sections did these changes occurred. The research ends in 1938, when Nazis invaded Czechoslovakia.

The introductory chapter should offer the reader a basic overview of the history of criminal law in the territory of Czechoslovakia. Therefore, it is important to start with the deep history of law, when there was no sovereign state administrations. And gradually continue until the 19th century. In this century had been formed legislation and standards, which were later used by the Czechoslovakia after founding the republic in 1918.

These regulations from the 19th century are the subject of the next chapter. The basic legal standards of that period are: the Act No. 117/1852 i.c mainly engaged in substantive criminal law and criminal procedure No 119/1853 of the Imperial Code The importance of these rules is given by the fact, that these were cancelled by Regulation No. 89/1950 Coll.

Previous chapters have been only an introduction to a better understanding of the main topic of this thesis. Main part is therefore fully devoted to criminal law in interwar Czechoslovakia. It is primarily focused on comparison of criminal codes amendments and the original legal norms. The mention of ancillary criminal laws is important for look at the former political situation. An integral part of this chapter should also be efforts to create a new, comprehensive criminal law.

The interwar Czechoslovakia is currently referred as the top of Czechoslovakian society. Especially, the last part of this work tries to reveal that not everything was as idyllic as people currently think. Although it is not from the economic point of view, which is currently, during the world economic recession, very important, but from the perspective of criminal law. It may seem that there is no common reference, but it is and it will be explained in conclusion of this thesis. The fundamental question therefore is: “Why the interwar Czechoslovakia did not pay sufficient attention to the criminal law in terms of the amendment, supplement or even unification?”